

МАЪРИФАТ * ХАЛК ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ * Қазақ тілінде

1931 йилдан чиңа бошлаган 2002 йил 30 ноябрь, шанба

Баҳоси сотувда эркин нархда

№ 95 (7498)

ЮТУҚЛАР КАЛИТИ ОДАМЛАР ГУРУРИНИ УЙГОТИШ, УЛАРНИНГ САЛОҲИЯТИНИ, БАРЧА ИМКОНИЯТЛАРНИ ИШГА СОЛИШДА

**Илгари хабар қилинганидек, шу йил 28 ноябрь куни халқ депутатлари
Сирдарё вилоят Кенгашинынг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Сессияда
Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади. Куйида ана шу нутқ баёни эълон қилинмоқда.**

Маълумки, юртимизда амалга оширилётган ислоҳотлар, айниқса, жамият ҳаётининг барча соҳаларини эркинлаштириш сиёсати мамлакатимиз тараққиети учун янги-янги имкониятлар очмокда.

Буни, жумладан, Сирдарё вилояти мисолида ҳам кўриш мумкин, деди Ислом Каримов.

Бу ҳақда гап кетганда, аввало, вилоят меҳнаткашларининг мураккаб об-ҳаво шароитига қарамай, иккى йилдан бўён галла бўйича шартнома режасини бажариб келаётганини, шунингдек, жорий йилнинг 10 ойи давомидаги вилоятда саноат маҳсулотлари, ҳалқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ҳажми, гўшт, сут ва тухум етишириш мидори ўтган йилнинг шу даврига нисбатан бирмунча органини таъкидлаш лозим.

Бу ерда жорий йилнинг ўзида чет эл сармояси иштироқида 9 та кўшма корхона ташкил этилгани, уларнинг умумий сони 30 тага етгани ҳам амалга оширилётган ислоҳотларнинг амалий натижасидан далолат беради.

Кейинги пайтда вилоятда катта ободончилик ишлари амалга оширилди. Биргина Гулистан шахрида бунёд этилган шинам турар-жойлар, янги спорт мажмуалари, кенг ва равон йўллар ушбу навқирон шаҳар қиёфасини сезиларли

даражада ўзгартириб юборди.

Айниқса, замонавий ва қадими меморлик анъаналарини ўзида мужассамлаштирган «Маърифат» марказининг гўзал биноси, тиббий реабилитация маркази, 1 минг 200 ўкувчига мўлжалланган учта касб-хунар коллежи барпо этилгани вилоятдаги бунёдкорлик ишлари кўламини яққол кўрсатиб турибди.

Бундан ташқари, лойиҳа қиймати 670 миллион сўм бўлган Дехқонбод-Гулистан-Янгиер сув тармогининг Холос шаҳарасига тортилаётгани ҳам дикқатга сазовордир. Бу лойиҳа тўла амалга ошгач, ушбу худуд аҳолисини тоза ичимлик суви билан таъминлаш масаласи тубдан яхшиланади.

Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин, деди Президент. Буларнинг барчаси чўл шароитида чиниқсан, шу заминга меҳр кўйган кўп миллиатли вилоят ҳалқининг фидокорона меҳнати туфайли кўлга киритилмоқда.

Айни пайтда мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ўзғариш ва янгилинишлар, ҳозирги замон олдимизга кўяётган вазифалар, иқтисодий тараққиёт, аввало, шу ерда яшаётган ҳалқнинг талаоб ва орзуларини инобатга олганда, вилоятдаги бугунги ижтимоий-иқтисодий

ривожланиш суръатлари ортда қолаётгани аён бўлади.

Дарҳақиқат, Сирдарё вилоятини орқага тортаётган, унинг ривожи йўлидағов бўлиб турган камчилик ва нуқсонлар биринчи галда иқтисодиёт соҳасида кўзга ташланади.

Бугунги кунда вилоятдаги бир қатор иирик саноат корхоналари зарар билан ишламоқда. Бундай корхоналар томонидан кўрилган зарар миқдори шу йилнинг тўққиз ойи мобайнида 2 миллиард 300 миллион сўмни ташкил этди. Энг ёмони, саноат корхоналари омборларида 2 миллиард 500 миллион сўмлик тайёр маҳсулот сотилмасдан ётиби.

Буларнинг барчаси вилоятда бозор муносабатларининг оддий тамойили - «Омбор учун эмас, истеъмолчи, харидор учун ишлаш керак» деган қоидага ҳанузгача амал қилинмаётганини кўрсатади.

Вилоятдаги ташкилот ва корхоналарнинг дебиторлик қарзлари 47 миллиард сўмдан, кредиторлик қарзлари эса 100 миллиард сўмдан ошиб кетгани, бу кўрсатич ой сайнин ўсиб бораётгани ҳам бозор иқтисодига хос оддий тартиб ва талаблар бузилаётгани, ўзаро хисобкитоблар ва шартнома муносабатларининг тўғри йўлга кўйилмагани оқибатидир.

(Давоми 2-3-бетларда)

OQSAROYDA QABUL

to'g'risida" qaror qabul qildi.

BOBOMIZGA MOSKVADA HAYKAL O'RНАTILDI

Rossiyaning bir guruh tanqli fan va madaniyat namoyandalarini tomonidan ilgari surilgan tashabbus qo'llab-quvvatlanib, Rossiya Federasiysi poytaxti —

Moskva shahrida bobomiz, g'azal mulkinining sultoni Alisher Navoiyga haykal (muallifi — O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi Ravshan Mirtojiev, yodgorlik me'mori — Moskva shahri bosh me'mori Aleksandr Kuzmin) o'rnatildi.

QAROR

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi "Iste'molchilar huquqlarini himoya qilishda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari

ЯНГИ ДАРСЛИКЛАР МАЪҚУЛ БЎЛАЯПТИМИ?

6-бет

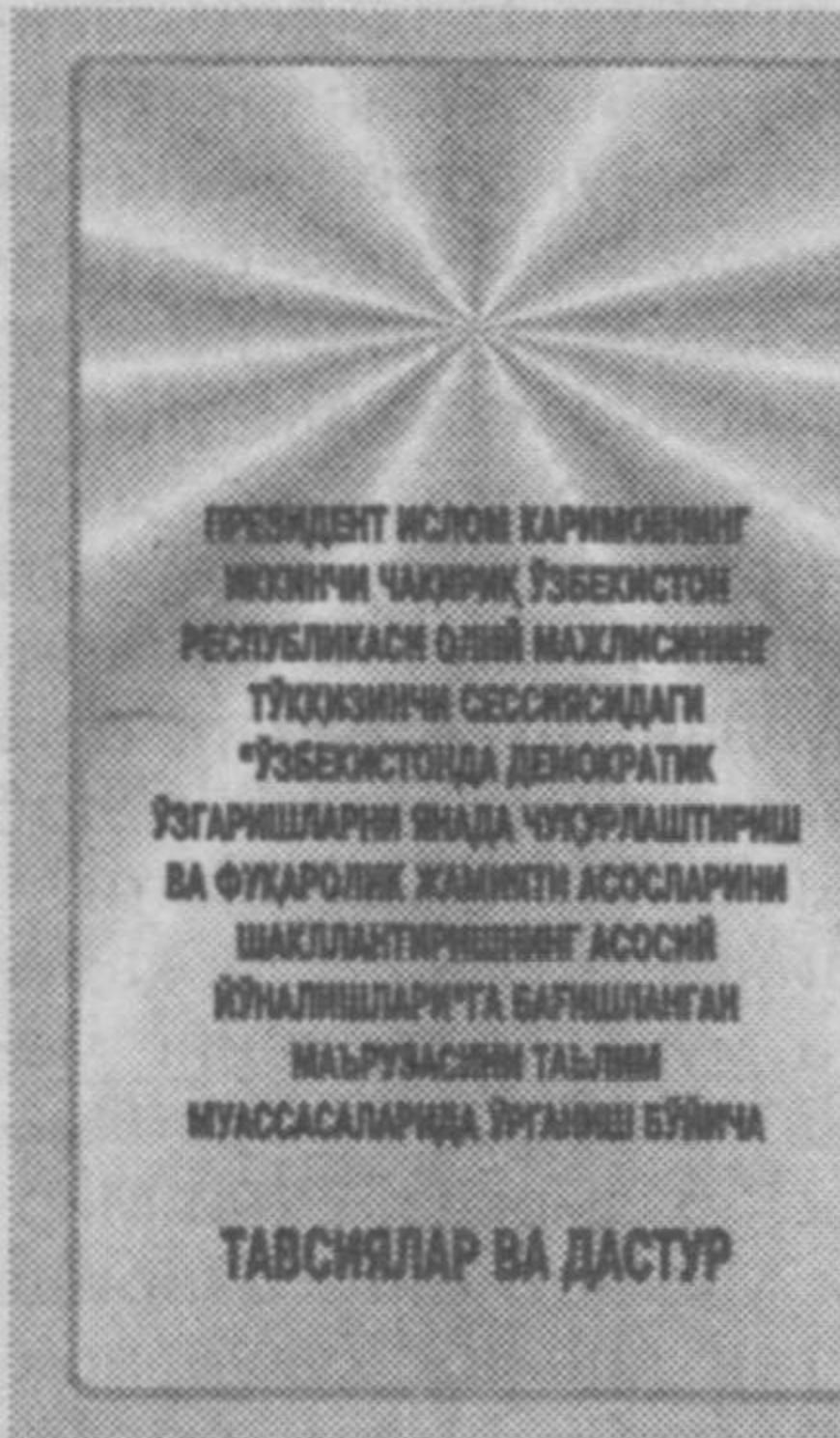
Турғун АЛИМАТОВ КУЙ СЕХРИ...

7-бет

ОНАСИГА АЧИНМАГАН ФАРЗАНДЛАР

12-бет

МУҲИМ ДАСТУРИЛАМАЛ

Мустақил Узбекистоннинг 11 йил ичидаги босиб ўтган йулига назар ташланиб, таҳлил қилиш, демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш асосида мамлакатимиз тараққиётининг устувор йўналишлари ва тамойиллари белгилаб берилган ушбу маърузани умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчилари, ўқитувчилари, педагоги-ка имларни ошириш институтлари ва профессор-ўқитувчилари, педагоги-ходимларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтлари ходимлари билан ўрганиш, сессия материаллари асосида баҳс-мунозаралар, давра сұхbatлари, танловлар ўтказиш давр талабидир.

(Давоми 4-бетда)

ЮТУҚЛАР КАЛИТИ ОДАМЛАР ФУУРИНИ ЎЙГОТИШ, УЛАР-

Биламики, ҳар қандай мамлакат ривожида унинг экспорт салоҳияти алоҳида ўрин тутади. Хорижий инвесторлар иктисодига ётга кўплаб жалб килиниб, экспортбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариш кенг йўлга кўйилмаса, дунён бозорида мустаҳкам ўрин эгаллаш, келадиган валюта ҳисобидан ишлаб чиқариш соҳасидан ривожлантириш, ускуна, техника ва технологияларни янгилаш, ишчиларнинг ойлигини ошириш масалалари ҳам ечилиб месдан қолади.

Вилоятда ўз маҳсулотини экспорт құлувчи корхоналар сони ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 8 тага камайгани, экспорт бўйича прогноз дастурига киритилган 5 та йирик корхонадан 4 таси белгиланган кўрсатичларни улдалай олмагани бунинг исботидир.

Мирзаобод ва Мехнатобод туманларида хорижий инвестициялар иштироқида бирорта ҳам корхона ташкил этилмагани эса яйрим раҳбарларнинг бу борада ҳали-хануз фафлат уйқусидан уйғонмаганинни кўрсатади.

Афсуски, бундай муаммолар вилоят иктисодиётининг асоси бўлган қишлоқ ҳўжалиги соҳасида ҳам сақланиб қолмоқда, деди Юртбошимиз. Ишни тўғри ташкил эта билмаслик, хануз эскича қарашлар билан яшаш, янгиликка интилмаслик туфайли вилоятда қишлоқ ҳўжалиги сўнгги йилларда фақат зарар келтириб ишлайдиган соҳага айлануб қолди.

Эътибор беринг, иктисодий ночор ҳўжаликлар зиммасидаги қарзлар миқдори йил сайин ортиб бормоқда. 2000 йилда хўжаликлар 2 миллиард сўм зарар кўрган бўлса, 2001 йилда бу кўрсаткич икки баробарга ортиб, 4 миллиард сўмни ташкил этган. 2002 йил якунини ҳисобайдиган бўлсан, бу зарар миқдори янада ортади.

Холбуки, ҳукумат қарорига асосан, бу соҳадаги қолоқликка барҳам бериш мақсадида Мирзаобод ва Мехнатобод туманларидағи зарар билан ишлаетган ҳўжаликлар негизида фермер ҳўжаликлари ўшмалари тузилиб, уларга хизмат кўрсатувчи 16 та машина-трактор парки, 14 та минерал ўғитлар билан таъминлаш ва ёқилги кўйиш шоҳобчаси, кичик банклар ташкил этилган эди.

Шунингдек, ерларнинг мелиоратив ҳолати ёмонлашгани, бир қисм майдонларни шур босганини инобатга олиб, республика ҳукумати кейинги уч йилда вилоят бўйича давлатга пахта сотиши шартнома режасини 60 минг тоннага камайтирганини ҳам айтиб ўтиш лозим.

Лекин, минг афсуски, мана шундай кўрилган чора-тадбирлар ҳам ўз самарасини бермаяти.

Вилоятда давлатга пахта сотиши режаси кейинги уч йил мобайнида сурункасига 60 фоизда қолиб кетмоқда. Мирзаобод, Мехнатобод, Оқолтин ва Шароф Рашидов туманларида ҳосилдорлик 8-14 центнердан ошмаётганини ҳеч қандай сабаблар билан оқлаб бўлмайди.

Тажрибада синаланки, ерга чигитни шундек қадаб кўйиб, унга ҳеч қандай ишлов бермасдан ҳам 8 центнердан ҳосил олиш мумкин.

Пахта етиштиришга кетган харажатларни қоплаш учун эса ҳосилдорлик камида 18 центнер бўлиши керак, деда таъкидлади Ислом Каримов. Менимча, 8 центнердан ҳосил олишнинг та-

года бошқа гап, яъни ерни талон-тарож қилиш, экилмаган ерларни қўшиб ёзиш каби кўзбўячаликлар бор. Хўш, биз бу билан кимни алдаяпмиз?

Афсуски, ўзимизни ўзимиз алдаяпмиз, холос.

Тўғри, ўтган йиллар қаттиқ қурғочилик бўлганини, бу йил эса баҳорнинг серёғин келгани учун чигит кеч — май ойигача экилгани — объектив ҳолат.

Чўники, табиатга бўйруқ бериб бўлмайди. Аммо табиат инжилигини ҳар доим рўйача қиласавириш ҳам ярашмайди. Ютуқларнинг қалити аслида ўзимизда, ишнинг кўзини билиш, уни самаралашкил қилиш, барчабарча имкониятларни ишга солиш ва аввало, мутахассис ва дехқонларни рағбатлантириш, уларга суннишда.

Мана, мисол учун, бу йилги пахта терими мавсумини олайлик. Яратганга минг бора шукрки, бутун куз давомида икки ярим ой очик очик бўлди, бир томчи ҳам ёмғир ёғмади. Бу ҳам худонинг бизга марҳамати эмасми? Нега биз баҳорнинг серёғин бўлганини баҳона қиласавириш узининг қишлоқ ҳўжалик мавсуми учун қулаги келганини гапирмаймиз?

Барчамиз бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз зарур: пахтачилкнинг мавсуми чегараланган эмас, у йил ўн икки ой давомида муттасил меҳнат қилишни талаб этади. Шунинг учун ҳам ўз вақтида қилинмаган иш эртага бошга ташвиш бўлади.

Давлатимиз раҳбари шу ўринда ҳамма нарсани об-ҳавога боғлаш, кўшимча сабаб қидириш заифлик аломати, хатони тан олиш эса мардлик белгиси эканини айтиб ўтди.

Ўзингиз ўйланг, ер ўз вақтида сифатли шудгор қилинмаса, шўри ювилмаса, эрта баҳорда чигитни барвакт ундириб олиш чораси кўрилмаса, сувдан самарали фойдаланиш усуслари ишлаб қилимаса, илмий асосда уруп танланмаса, бир сўз билан айтганда, Сирдарёнинг турорига, табиатига мос технология бўлмаса, қандай қилиб пахта мўл ҳосил берсиз!

Сирдарё вилоятида нафакат пахтачилк, умуман, дехқончиликда йўл қўйилаётган энг катта камчилик шундаки, қишлоқ ҳўжалик соҳасида олиб бориляётган ислоҳотларнинг негизи, асосий маъно-мазмуни унтиб кўйилмоқда. Бошқача айтганда, бу ерда одамларда — у ижара ёки ширкат ҳўжалиги бўладими — бундан қатти назар, ерга ўзимнинг ерим, мулким деб қараш ҳиссияти етишмаяти.

Бу, айниқса, бизни бокадиган ерга муносабат, унинг мелиоратив ҳолатига бепарволикда намоён бўлмоқда. Буни Мирзачўлни ўзлаштириш даврида ётқизилган дренаж қувурларини таъмирлаш билан боғлиқ муаммолар мисолида ҳам кўриш мумкин.

Мисол учун, 1998 йилда хисобга олинган мингта тик қудуқдан бугунги кунда фақат ярми сақланиб қолган, уларнинг ҳам аксарияти ишламайди. Бу мураккаб масалани вилоят раҳбарияти хукумат ёрдамида, республикадаги мутасадди ташкилотлар билан ҳамкорликда ҳал этиши лозим.

Бундан ташкири, ҳўжаликлар аро зовурларнинг 37 фоизи, ички ҳўжалик зовурларининг эса 47 фоизи ёроксиз ҳолга келиб қолган.

Бунинг натижасида ерлар-

нинг мелиоратив ҳолати йилдан-йилга ёмонлашиб, пахта, фалла ва бошқа қишлоқ ҳўжалик экинларининг ҳосилдорлиги сурункали равиша пасайиб кетмоқда.

Вилоятда сугориладиган ерларнинг 53 фоизи ўртача ва кучли даражада шўрлангани, кучли шўрланган ер майдонлари охири тўрт йилда салкам 50 фоизга ортган, 11 минг гектардан зиёд ер экин экиш учун мутлақо ёроксиз ҳолга келиб қолгани ҳам ҳўжаликларнинг иктисолидий жиҳатдан заифлашишига сабаб бўлмоқда.

Аммо шур осмондан тушмайди-ку, ерга қанча сув кирса, шунча сув чиқиб кетиши керак. Лекин, ўйлаб кўринилар, ҳозирги вақтда ерга кираётган сувнинг неча фоизи чиқиб кетади-ю неча фоизи шур бўлиб қоялти. Бу ердаги қамиш босган зорурлар шунинг исботи эмасми, деда эътиroz билдириди Президент.

Ахир, бир вақтлар Сирдарё механизация бўйича олдинги ўринда эди-ку, бу ерда илғор дехқончилик мактаби бор эди-ку! Нега вилоят бугун мана шундай оғир ахволга тушиб қолди?

Нима учун Сирдарёда фалла ҳосилдорлиги 28 центнердан ошмаяти? Нима учун, масалан, Андижонда 70 центнердан ошириб дон етиштириляти-ю бу ерда хеч қандай ўзгариш бўлмаяти? Бу ўринда синовдан ўтган ва ўзини оқлаган уруф навларни экишга аҳамият бериш керак. Лекин вилоятда бу масалада ҳам аниқ дастур, аниқ режа йўк.

Умуман, фалла ҳосилдорлиги сувнинг таъминланганлиги бу ерга яна ғалла экиш мавсуми учун қулаги келиб кетди?

Бултур вилоят бўйича 3 минг, бу йил эса 300 гектардан ортиқ майдондаги фалла ўт босгани тифайли ўримлай қолган. Бальзи раҳбарлар қамиш ёки бегона ўт босиб кетишини олдиндан била туриб, нега шу ерга яна ғалла эқади? Буни қандай тушуниш мумкин?

Бундай ахволнинг боз сабаби вилоятдаги мутасадди раҳбарларнинг қаттиятлизиги, бефам-бепарволигидадир. Ўзини ҳоким, етакчи деб биладиган ҳар бир раҳбарда ўз худудига эзалик, масъулият туйғуси бўлиши керак. Сирдарёда эса, афсуски, тескариси бўляпти.

Сизларнинг орангиздан Сирдарёни кўтараман, унинг аввалини шуҳратини тиклайман, деб майдондаги қатта камчилик шундаки, қишлоқ ҳўжалик соҳасида олиб бориляётган ислоҳотларнинг негизи, асосий маъно-мазмуни унтиб кўйилмоқда. Бошқача айтганда, бу ерда одамларда — у ижара ёки ширкат ҳўжалиги бўладими — бундан қатти назар, ерга ўзимнинг ерим, мулким деб қараш ҳиссияти етишмаяти.

Сизларнинг орангиздан Сирдарёни кўтараман, унинг аввалини шуҳратини тиклайман, деб майдондаги қатта камчилик шундаки, қишлоқ ҳўжалик соҳасида олиб бориляётган ислоҳотларнинг негизи, асосий маъно-мазмуни унтиб кўйилмоқда. Бу ўринда давлатимиз раҳбарияти яна бир ҳукумат масалага эътибор қаратди. Гап шундаки, жойларда байзан план деб, режа деб фермерлардан шартномада кўзда тутилмаган фаллани тортиб олиш ҳолатлари ҳам содир бўлмоқда. Бундай бемаъни ишлар кимга керак?

Бундай йўл билан бажарилган режа хеч кимга обрў келтирмайди, деб таъкидлади Президент.

Бу, эҳтимол, кимларгидир майда-чўйда нарса бўлиб туилиши мумкин. Лекин бу ерда асосий нарса — адолат бузилияти! Бунга эса мутлақо йўл қўйиб бўлмоқда.

Адолатга нисбатан ишончини йўқотган дехқон қандай қилиб эртага яна далага чиқади? Кайси юз билан унга яна, далага чиқ, фалла эк, пахта эк, деб айтиб оламиш?

Барака топкурлар, бугун сизларни ҳеч ким планни бажармадинг, деб илгаридек райком,

ишониш мумкин? Агар туман ҳокими ўз худудидаги бундай ҳолатларни кўрмаса, билмадим, нима дейиш керак?

Бугунги кунда Сирдарё вилоятда 4-мингдан зиёд фермер ҳўжалиги фаолият кўрсатмоқда. Лекин уларни қўллаб-куватлаш, минерал ўғит, ёқилги-мойлаш маҳсулотлари, сифатларни урғулек ва кичик техника востидалар билан таъминлаш, лизинг хизмати кўрсатиш масалалари ҳам мутасадди раҳбарлар эътибиридан четда қолмоқда.

Фермер ҳўжаликларнинг дизель ёқилғиси ва бензинга бўлган талаби атиги 35 фоизга таъминлангани бу борадаги тасдиқлаб туриди.

Айниқса, шундоқ ҳам камёб бўлган минерал ўғитлар талонтарож қилинаётганига асло чида бўлмайди. Мехнатобод ва Ховос туманлари кимётаъминот корхоналарининг омбор мудирлари Б.Сулаймонов, И.Норалиевлар 5 миллион сўмлиқдан ортиқ минерал ўғитни ўзлаштириб юнга оғир ахволга тушиб қолмоқда.

Айниқса, аҳоли турмуш дарајасини яхшилашнинг муҳим шарти бўлган коммунал хизмат кўрсатиш соҳасидаги муаммолар кишида жиддий ташвиш уйғотади.

Хусусан, вилоятда 1991 йилгача курилган ўй-жойларни капитал таъмириш йиллигидан оғир ахволи таъмиришни ўтказади. Буни Сирдарё вилоятидаги бўлган талонтарож қилинаётганига асло чида бўлмайди.

Ахорим ҳокимларни бартарап этиш, вилоят иктисодиётни жумладан, қишлоқ ҳўжалигидаги ахволни ўнглаш учун ҳар бир соҳада кескин чоралар кўриш, тартиб-интизом ўрнатиши, одамларнинг қарашларини ўзгариши керак.

Ахорим ҳокимларни бартарап этиш, вилоят иктисодиётни жумладан, қишлоқ ҳўжалигидаги ахволни ўнглаш учун ҳар бир соҳада кескин чоралар кўриш, тартиб-интизом ўрнатиши, одамларнинг қарашларини ўзгариши керак.

Ахорим ҳокимларни бартарап этиш, вилоят иктисодиётни жумладан, қишлоқ ҳўжалигидаги ахволни ўнглаш учун ҳар бир соҳада кескин чоралар кўриш, тартиб-интизом ўрнатиши, одамларнинг қарашларини ўзгариши керак.

Ахорим ҳокимларни бартарап этиш, вилоят иктисодиётни жумладан, қишлоқ ҳўжалигидаги ахволни ўнглаш учун ҳар бир соҳада кескин чоралар кўриш, тартиб-интизом ўрнатиши, одамларнинг қарашларини ўзгариши керак.

Ахорим ҳокимларни бартарап этиш, вилоят иктисодиётни жумладан, қишлоқ ҳўжалигидаги ахволни ўнглаш учун ҳар бир соҳада кескин чоралар кўриш, тартиб-интизом ўрнатиши, одамларнинг қарашларини ўзгариши керак.</

МУҲИМ ДАСТУРИЛАМАЛ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Академик Тўхтапулат Рисковнинг илмий муҳаррирлигига, профессор Рисбой Жураев раҳбарлигидаги гурӯҳ томонидан тузилган “Президент Ислом Каримовнинг иккинчи чақириқ Узбекистон Республикаси Олий Мажлисинг тўққизинч сессиясидаги “Узбекистонда демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари“га багишланган маъруzasini таълим муассасаларида ўрганиш буйича тавсиялар ва дастур“ рисоласида Президентимизнинг мазкур маъруzasini ўрганиш буйича услубий тавсиялар ва дастур мажлислилари ҳамда миллий истиқлол гоясига таяниб ишлаб чиқилган булиб, таълим муассасаларида устувор йўналишларни амалга ошириш буйича тадбирларни ишлаб чиқиш ва ўтказиша амалий қўлланма вазифасини утайди.

Рисола саҳифалари Президент Ислом Каримовнинг юқорида тилга олиб ўтилган маъруzasи матни билан бошланади. Шундан сўнг, Узбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 2002 йил 9 октябрдаги 81/1-сонли ҳайъат мажлисининг қарори, Президентимизнинг мазкур маъруzasini халқ таълими муассасаларида ўрганиш буйича услубий тавсиялар берилган. Унда дарс жараёнда бирон мавзўни ёритиш ёки алоҳида сұхбат баҳс-мунозара ўтказиша да:

— аввало, унинг ташкилотчиси маърузанинг аҳамиятини, гоясини чуқур идрок этиши, пухта тайёргарликсиз бирон тадбирга, айниқса, баҳса киришмаслиги зарурлиги; — иккинчидан, аудиториянинг ёши, психологик хусусиятлари, билим даражаси, уртага ташланаётган мавзуни идрок эта олиш имкониятлари ҳисобга олиниши лозимлиги;

— учинчидан, танланган мавзуда машгулот олиб бораётган ўқитувчи методик жиҳатдан пухта тайёргарликка эга бўлиши зарурлиги;

— тўртинчидан, машгулотлар ўтказилаётган жараёнда ўқитувчilar мустақилликни мустаҳкамлаш, эркин ва фаровон турмуш барпо этиши, демократик ўзгаришларни чуқурлаштириш бевосита ёшларга боғлиқ эканлигини назарда тутишлари кераклиги таъкидлаб ўтилган.

“Президент Ислом Каримовнинг иккинчи чақириқ Узбекистон Республикаси Олий Мажлисинг тўққизинч сессиясидаги “Узбекистонда демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари“га багишланган маъруzasida белгиланган устувор йўналишларни таълим муассасаларида амалга ошириш дастури“ халқ таълими муассасалари ходими, педагог-мураббийлар ҳамда маънавият ва маърифат соҳаси фаоллари учун муҳим кўмакчи вазифасини утайди.

Ушбу рисола “Ma'rifat-Madadkor“ нашриёти томонидан нашрга тайёрланиб, 15 минг нусхада чоп этилди.

Республика Фанлар академиясида “Миллий истиқлол гояси – ҳар томонлама ривожланган демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этиш йўлини

мустаҳкам пойдеворини шакллантиришдан иборат, – деди тадбирда сўзга чиқсан Ўзбекистон Президентининг Давлат маслаҳатчиси Тўхтапулат Рисқиев. –

йўлини давом эттиришга имкон берадиган тараққиёт моделига эгамиз.

Семинарда маърузачилар илмий ишлар йўналишларини

ТАРАҚҚИЁТНИНГ ЎЗБЕК МОДЕЛИ

да Ўзбекистон халқининг ҳамжihatлиги ва яқдиллигини таъминлаш асоси” мавзусида илмий амалий семинар ўтказилди.

— Баш стратегик мақсадимиз бозор иқтисодиётига асосланган эркин демократик давлат барпо этиш, фуқаролик жамиятининг

Бу мақсадга эришиш учун бошқа давлатларнинг тажриба ва тараққиёт моделларидан кўр-кўронча нусха кўчирмаган ҳолда, уларга хос юксак ҳаёт даражаси ва сифатига эришишимиз керак. Фуқаролар хуқуқ ва эркинликларини демократик ривожланиши

такомиллаштириш, айрим тадқиқотларнинг истиқлол талабларига тўла жавоб бермаётганлиги амалиёт учун зарур таклиф ва мулоҳазалар, услубий қўлланмалар ишлаб чиқариш зарурлигини таъкидлашди.

“Туркистан-пресс”

ИНГЛIZ ТИЛИНИ ЎРГАНИШ ЖАДАЛЛАШМОҚДА

Пойтахтимиздаги Темурийлар тарихи Давлат музейида республикамиз таълим муассасаларида фаолият кўрсатаётган инглиз тили ўқитувчilar Ассоциациясининг анъанавий олтинчи конференцияси иш бошлади. Мазкур тадбирнинг асосий ташкилотчilari АҚШ элчинонасining Ахборот, маданият ва таълим бўлими, Британия Кенгashi, АҚСЕЛС, Очиқ жамият институти кўмак жамғармаси ҳамда Макмиллан нашриётидир.

Анжуманда Ўзбекистон, Кирғизистон, Тоҷикистон, АҚШ, Буюк Британия, Ирландия, Россия мамлакатларидан 300 дан ортиқ инглиз ўқитувчи-хамда таълим билан барча халқаро ташкилотлар иштирок этдилар.

АҚШнинг Мичиган университети инглиз тили институти директори Доктор Жоан Морлининг “TSEL/TEFL замонавий ҳолати”, инглиз тилини иккинчи хорижий тил сифатида ўқитиш мавзусидаги маъруzasи тингланди. Конференция билан бир вақтда тилшунослик соҳасида маҳаллий ва халқаро эксперtlarни тайёрлаш Республика марказида “Ўзбекистонда инглиз тилини ўқитишнинг асосий тамойиллари” мавзуидаги тақдимот маросими бўлиб ўтди.

Нодира РАЗЗОҚОВА

Anjuman

Кечак Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлигининг навбатдаги ҳайъат йиғилиши бўлиб ўтди. Уни Олий ва ўрта маҳсус таълим вазiri Саидхор Ғуломов кириш сўзи билани очди ва бошқардади.

Йиғилиш аввалида яқинда Ўзбекистон нашриётида чоп этилиб, олий таълим муассасалари талабалари томонидан ўрганиш учун тавсия қилинган “Маънавият гулистони” китобининг тақдимот маросими бўлди. Ўзбекистон Президенти Давлат маслаҳатчининг ўринбосари Аҳмаджон Мелибоеv, Олий Мажлис депутати Иброрим Faғurovlar сўзга чиқшиб, яратилган асарнинг аҳамияти ва унинг маънавий-маърифий йўналишда амалга оширилаётган тарбиявий ишларда муҳим қўлланмана бўлиб хизмат қилиши лозимлиги хусусида гапирдилар.

ТУРЛИ МАСАЛАЛАР ҚЎРИЛДИ

Шундан сўнг, Ўзбекистон Республикаси Президенти давлат стипендиясининг бу йилги совриндорлари ҳамда яқинда Кореяning Пусан шаҳрида бўлиб ўтган Осиё чемпионатида юқори ўринларни қўлга киригтан талабаларни тақдирлаш маросими ўтказилди.

Маълумки, шу йил Очиқ жамият институти кўмак жамғармаси ҳамда Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги томонидан олий таълим муассасалари муаллимлари ўтасида ахборот технологияларидан самаралийларни тақдирлаш борасида танлов эълон қилинган эди. Йиғилишда танловнинг якунни эълон қилинди ва унинг гониблари бўлган I-Тошкент давлат тиббиёт, шарқшунослик институтлари, Самарқанд давлат чет тиллар институти, давлат ва жамият курилиши ақадемияси вакилларига компьютер технологиялари мажмуаси тақдим этилди.

Ҳайъат йиғилишида бир қатор долзарб масалалар муҳокама қилинди.

Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ,
“Ma'rifat” мухбари

Пойтахтимизнинг Юнусобод туманинага 154-болалар боғчасида 280 нафар бола тарбияланади. Бу ерда машгулотлар халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган “Учинчи минг ийлликнинг боласи” таянч дастури асосида олиб борилади.

— Боғчамиз эстетик йўналишда фаолият кўрсатади, — деди болалар боғчаси мудираси Нодира Пўлатова. Кичкунтойларимиз машгулотлари ўйин ва сұхбат тарзида ташкил этилган. Шу боис ҳам улар зерикиб қолишишмайди. Болаларнинг эркин ва мустақил фикрлашига эришашимиз. Ҳар бир болага шахс сифатида мумтазлашади.

Шунингдек, жажхилар боғчада фаолият кўрсатаётган инглиз тили, рақс, расм, карате каби тўғракларга жон деб қатнашадилар. Кичкунтойлар билан алоҳида ишлаш кенг йўлга қўйилган. Болаларнинг нимага қизиқиши руҳшунос ёрдамида аниқланади.

Айни кунларда болалар боғчаси тарбияланувчилари “Конституция куни” га тайёрланишмоқда. Бунда эса таълим маркази томонидан таъсис этилган “Конституция сабоклари” дастур ва услубий қўлланмалар ёрдам бермоқда.

Суратда: боғча фаолиятидан лавҳа.
Муҳаммад АМИН (ЎЗА) олган суратлар

Маълумки, З декабрь бутун жаҳонда халқаро нигоронлар куни сифатида нишонланади. Шу муносабат билан юртимизнинг турли бурчакларида байрам тадбирлари ўтказилаёттир. Чунончи, пойтахтимизнинг Сирғали туманинага 33-акли заиф болалар мактабида байрам тадбири болајонларга завқ-шавқ багишилди.

Tadbir

Тадбир сўнгидаги танловда голиб деб топилган 11 нафар ўкувчилар туман Қизил ярим Ой жамиятиниг махсус совиндорлари билан тақдирланадилар. Туман Қизил Ярим Ой жамияти раҳбари Ўлмасой Қодирова болажонларни байрам билан табриклаб, жумладан, шундай деди:

— Ўкувчилар тайёрлаган ҳар бир буюмда уларнинг диди, кўл

ЎҚСИНМА, БОЛАЖОН!

Унда Сирғали туман халқ таълими бўлими, туман Қизил ярим Ой жамиятиниг махсус совиндорлари, мактаб ўқитувчilari ва ғоҳарларни тақдирлаш борасида танлов эълон қилинган болажонларга завқ-шавқ багишилди.

Мактаб директори Зокира Ёдгорова мактабда расм, тикувчилик, бичувчилик, рассомлик ва спорт йўналишлари бўйича эълон қилинган танлов голибларини табриклар экан, мактаб раҳбарияти ҳамиши уларга ёрдам беришга тайёр эканликларини таъкидлади.

маҳорати акс этган. Ўкувчи-қизлар томонидан тикилган ҳар бир кўйлакларда эса кўл меҳнатининг нозиклиги тасвирлангандек, гўё. Ўғил болалар тайёрлаган ҳам охига хос.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, мактабнинг 5 нафар ўкувчилари жорий йилда Марказий Осиё давлатлари ўтасида ўтказилган ёзги махсус олимпия ўйинларидан иштирок этишиб, 1 та олтин, 3 та кумуш, жуфтлик ўйинларда эса 3 та бронза медалларни кўлга киритиб қайтишиди.

Райхон ХОЛМУРОДОВА,
“Маърифат” мухбари

Республика таълим марказида табиий фанлар бўйича кимё, физика, география, биология фанларидан танлов асосида яратилган янги дарсликларнинг тақдимот маросими бўлиб ўтди. Унда республика бўйича таълим муассасаларининг ходимлари, амалиётчи-ўқитувчилар, 9-синф ўқувчилари, Малака ошириш институтлари ўқитувчилари, дарсликларни чоп этган нашриётлар вакиллари ва дарслик музаллифлари иштирок этдилар.

Аввало, дарсликларнинг Давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларига мос ҳолда янги авлодининг яратилишида катта ишлар амала оширилаётгани

А.Юсупов, Н.Турдиев "Маънавият", география фанидан дарслик (муаллифлар— А.Қаюмов, И.Сафаров, М.Тиллабоева "Ўқитувчи", биология фанидан дарслик ва методик қўлланма (муаллифлар — А.Зикрияев, А.Тўхтаев, И.Азимов, И.Сонин) "Мадеф ҳаёт" нашриётларида чоп этилди. Танлов ва тендерда қатнашган кўплаб қўлламалар орасидан ушбу музаллифлар томонидан ёзилган дарсликлар ва нашриётлар танловда голиб, деб топилиб, ҳозирги кунда кимё ва физика фанларидан яратилган дарсликлар ижара тизими асосида мактабларга етказиди. Шу билан бирга география ва биология дарсликлари чоп этилиб, савдоға чи-

ЯНГИ ДАРСЛИКЛАР МАЪҚУЛ БЎЛАЯПТИМИ?

ҳамда кўплаб хорижий мамлакатларнинг бу соҳадаги тажрибалари ўрганилаётганини қайд этиш жоиз. Хусусан, шу асосда Осиё ривожланиш Банки лойиҳаси доирасида Халқ таълими .вазирлиги 9-синф дарсликлари ва методик қўлланмаларни яратиш бўйича эълон қилинган танловда кўплаб нашриётлар ҳамда ҳар бир фан бўйича бир неча музаллифлар гурухлари қатнашдилар. Танлов голиблари мутахасислардан иборат жамоатчи эксперталарнинг хуносалари асосида аниқланди.

Барча фанлар қаторида табиий билимлар бўйича ҳам шу асосда Халқ таълими вазирлиги, Осиё ривожланиш Банки лойиҳаси доирасида эълон қилинган танлов асосида дарсликларнинг янги авлоди яратилди. Чунончи, музаллифлар кимё фани бўйича дарслик ва методик қўлланма (муаллифлар — И.Асқаров, Н.Тўхтабоев, К.Гопиров) "Абу Али ибн Сино", физика фанидан дарслик(муаллифлар — Д.Шодиев, Н.Турдиев), методик қўлланма эса (муаллифлар —

қарилди. Дарсликлар ва улардан фойдаланиш бўйича ўқитувчilar учун методик қўлланмалар ҳам мактаб кутубхона заҳираларига етказилмоқда.

Тақдимот маросимида Тошкент шаҳридаги 226-мактабнинг 9-синф ўқувчilar иштирок этиб, дарсликлар ҳақида ўз фикрларини билдирилар, дарслик музаллифларидан ўзларини қизиқтирган барча саволларга жавоб олдилар.

Маросимнинг иккичи қисмида кимё, биология, география ва физика фанлари ўқитувчilar алоҳида секцияларда иш олиб бордилар. Дарслик ва методик қўлланмалар музаллифлari ўқитувchilar билан биргалиқда семинар-тренинглар ўтказдилар. Шу синфда ҳар бир фан бўйича дарсларни самарали ташкил этиш йўллари ўргатилди, ўқитувchilarни қизиқтирган кўплаб саволларга жавоб берилди.

**М.ТИЛЛАБОЕВА,
РТМ табиии билимлар бўлими
бошлиғи**

ТЕРАН НИГОҲЛИ ЁШЛАР

Биз бундан 11 йил музаккадан энг азиз незмат — мустақиллигимизни кўлга киритдик. Ўтган давр мобайнида амалга оширилган эзгу ишлар, эришилган ютуқ ва натижалар. эса эътироға арзиди. Бироқ булаарнинг бари олдимизга кўйган буюк мақсадларга етиш йўлида кўйилаётган дастлабки қадамлардир. Бугун бизнинг энг муҳим вазифамиз ана шу эришилган ютуқ ва натижаларни таҳлил қилиш, уларга танқидий ёндашиша холисона баҳолашдир.

Бу ҳақда юртошимииз иккичи қаҳириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисining тўққизинчи сессиясида "Бизнинг вазифамиз мамлакатимизни, жамиятимизни демократлаштириш ҳамда янгилаш йўлидаги ҳаракатларимизни сифат жиҳатидан янги босқичта кўтариш ва сўзсиз бу борада амалга оширилган ижобий ишларимизни қатъият билан давом эттириш, уларни халқимиз орзу қилган мараларга етказишидир", дея таъкидлаган ва уларни рўёбга чиқаришда устувор бўлган вазифаларга бирма-бир тўхталган эди.

Яқинда Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси "Президент И.Каримовнинг иккичи қаҳириқ Олий Мажлисining тўққизинчи сессиясида маъруzasida белгиланган вазифалар ҳақида" маъзуусида баҳс-мунозара ўтказди. Айниқса, уларнинг биринчи ва энг туманидаги 71- ва 99-мактаб ўқувчilarни маъзуузасидан ўзаро баҳс-муноза-

рага киришидилар. Қувонларлиси, тадбирда ўкувчilar ўз иктидорларини на-моён қилиб, бу борадаги дунёкарашларининг кенглиги, бугунги кунда юртимизда рўй берадиган ўзга-ришлар, воқеаларни нечоғли таҳлил қила билиши, шунингдек, сиёсий мавзуларда ҳам эркин мушоҳада юритиши билан барча ҳайратга солди.

— Бугунги кунда баркамол шахсни вояга етказиши, келажагимиз ворислари бўлмиш маънавий жиҳатдан етук инсонни тарбиялаш давлатимизнинг энг муҳим вазифасидир. Шу боис, биз ҳаётимизда рўй берадиган воқеа-ҳодисалар, мамлакатимизда

Tadbir

амалга оширилаётган ислоҳотлар, давлатимизда олиб боридаётган сиёсатнинг туб негизларини келгуси авлод вакиллари онгига сингдиришимиз лозим. Мазкур тадбир ҳам бу борадаги саъй-ҳаракатлашимишнинг бир бўлгаги си-фатида ўкувчи-ёшларнинг фикрлаш қобилиятини, сиёсий онгиги шакллантиришга хизмат қиласи, — дейди ТШХТББ бошлиғи И.Зокиров.

Тадбирда ўкувчи-ёшлар Юртошимииз маъруzasida белгиланган этии устувор йўналиш хусусида мушоҳада юритдилар. Айниқса, уларнинг биринчи ва энг туманидаги 71- ва 99-мактаб ўқувчilarни маъзуузасидан ўзаро баҳс-муноза-

килиш, мустаҳкамлаш бо-расидаги фикрларидан ёшлар қалбида Ватан, Ватанга муҳаббат, Ватанини мустақилликни эъзозлаш каби юксак туйѓулар чукур илдиз отганини илғаш қийин бўлмади.

Шунингдек, мамлакатимизда хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш, эркин иқтисодиёт шакллантириш, инсон хукуклари ва эркинликларини, сўз ва матбуот эркинлигини, шубилан бирга, ошкораликни, жамиятда ўтказилаётган ислоҳотларнинг очиклиги ни таъминладиган демократик тамоилларни амалда жорий қилиш, бозор ислоҳотларини янада чукурлаштириш, кучли бозор инфраструктурасини яратиш, барқарор ва ўзаро мутаносиб, мустаҳкам иқтисодиётнинг муҳим шарти бўлган эркин иқтисодиёт тамоилларини жорий этиши, фуқаролик жамияти ҳаётидаги нодавлат ва жамоат ташкилотларининг ўрни ва аҳамиятини кескин кучайтириш, суд-хуқўқ соҳасини ислоҳ қилиш, демографик ва бошқа миллий ху-сусиятларни хисобга олган ҳолда кучли ижтимоий сиёсат олиб бориш каби устувор вазифалар хусусида баҳслашдилар.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, илмга чанқоқ бундай ёшларнинг жамият ҳаётига тераң назар ташлаётгани, давлатимиз олиб бораётган сиёсатни холис таҳлил қилаётгани, албатта барчамизни қувонтиради.

**Фаррұх БЎТАЕВ,
"Маърифат" мухбири**

КЎПАЙТУВЧИЛАР ҚЎШИЛУВЧИЛАР ШАКЛИГА ҚАНДАЙ КЕЛТИРИЛАДИ?

Хар қандай таълим жараёни ўқитувчidan ижодий ёндашувни талаб этади. Агар музаллим ўқувчilarida билимга нисбатан истак ва қизиқиш уйғотиш билан бирга мустақил тасаввур қилиш ва эркин фикрларни қўнгилмаларни ҳосил қила олсанга кўзлаган мақсадига эриша олади. Ана шу ниятдан биз дарсларимизда турли хил усуслардан мунтазам фойдаланиб бораётмиз. Чунончи, 4-синфда "Кўпайтириш ва бўлиш" мавзусида тушунчаларни ўқувчilarга етказища топширикларнинг бажарилишини бир неча усууда кўрсатиб беришга ҳаракат қилдик.

697-мисол. 36ни 47 га кўпайтириш.

$$36 \times 47 = 1692$$

$$36 \times 47 = 252 + 144 = 1692$$

Кўпайтирувчини қўшилувчiga ажратиши.

$$36 \times (40+7)=36 \times 40 + 36 \times 7=1692$$

Аслида, 4-синф математика дарслигига дастур асосида юқоридаги кўринишда мисол ечиш берилган бўлса-да, ўқитувчи дарсликдаги мисол ва масалани ечишнинг бир неча йўлини тушунтириб бериши зарур. Шу билан бирга ифода асосида масала тузиш машқ қилинса, ўқувчilar фаоллашиб, мисол ва масалаларни ўзлари мустақил еча бошлашади. Ўқувchilar иштирокида юқоридаги кўпайтируvchilarни шаклига келтириш ва гурухлаш мумкин:

$$36 \times 47 = (30+6) \times (40+7) = 30 \times 40 + 6 \times 7 + 30 \times 7 + 6 \times 40 = 1200 + 42 + 210 + 240 = 1692$$

Сўнгра ўғил-қизлар ифода асосида масала тузишга ўтадилар. Эътиборлиси, 8 ёшли 4-синф ўқитувчи Кобилжон Шодмонов 36x47 ифода асосида масала тузиш:

Масала: Туманда "Хисобдонлар мусобақаси" бўлди. Икки мактабдан ўқувчilar қатнашди. 1-мактабдан 30 нафар ўғил ва 6 нафар қиз бола, 2-мактабдан эса 40

нафар ўғил ҳамда 7 нафар қиз болалар иштирок этишиди. Топқирлик баҳсида жамоаларнинг ўғил болалари 1200 та, ҳар иккى гурӯҳ қизлари эса умумий 42 та мисол ечишиди. Шундан сўнг ҳам голиб аникланмагач, 1-мактаб қизлари 40 та, 2-мактаб қизлари 30 та масала ечишиди. Иккала мактабнинг ўғил ва қиз болалари ҳаммаси биргалиқда жами неча топшириқ бажаришган? Аввало, бунинг учун иккала мактаб ўғил ва қизлари ҳаракатлашшида белгиланган вазифалар ҳақида" маъзуусида баҳс-мунозара ўтказди. Тадбирда Мирзо Улуғбек туманидаги 71- ва 99-мактаб ўқувчilarни маъзуузасидан ўзаро баҳс-муноза-

нафар ўғил ҳамда 7 нафар қиз болалар иштирок этишиди. Топқирлик баҳсида жамоаларнинг ўғил болалари 1200 та, ҳар иккى гурӯҳ қизлари эса умумий 42 та мисол ечишиди. Шундан сўнг ҳам голиб аникланмагач, 1-мактаб қизлари 40 та, 2-мактаб қизлари 30 та масала ечишиди. Иккала мактабнинг ўғил ва қиз болалари ҳаммаси биргалиқда жами неча топшириқ бажаришган? Аввало, бунинг учун иккала мактаб ўғил ва қизлари ҳаракатлашшида белгиланган вазифалар ҳақида" маъзуусида баҳс-мунозара ўтказди. Тадбирда Мирзо Улуғбек туманидаги 71- ва 99-мактаб ўқувчilarни маъзуузасидан ўзаро баҳс-муноза-

нафар ўғил ҳамда 7 нафар қиз болалар иштирок этишиди. Топқирлик баҳсида жамоаларнинг ўғил болалари 1200 та, ҳар иккى гурӯҳ қизлари эса умумий 42 та мисол ечишиди. Шундан сўнг ҳам голиб аникланмагач, 1-мактаб қизлари 40 та, 2-мактаб қизлари 30 та масала ечишиди. Иккала мактабнинг ўғил ва қиз болалари ҳаммаси биргалиқда жами неча топшириқ бажаришган? Аввало, бунинг учун иккала мактаб ўғил ва қизлари ҳаракатлашшида белгиланган вазифалар ҳақида" маъзуусида баҳс-мунозара ўтказди. Тадбирда Мирзо Улуғбек туманидаги 71- ва 99-мактаб ўқувчilarни маъзуузасидан ўзаро баҳс-муноза-

Sinab ko'ring

Ечиш:

$$40 \times 30 = 1200$$

$$1200 + 42 = 1242$$

$$6 \times 7 = 42$$

$$40 \times 6 = 240$$

$$210 + 240 = 450$$

Демак, масаланинг жавоби — 1692 та экан.

Бундай услубда дарсни ташкил қилиш учун ўқувчilarни қўйи синфлардан бошлаб қизиқарли математика билан шуғуллантириб бориш керак. Мисол учун:

Сув ичгани излаб булоқ,

Келар эди 2 эчки, 2 улоқ.

Уларда бор неча кулоқ?

Уларда бор неча туёқ —

каби саволлар ўқувчilaring кучига қараб мурakkabлаштириб борилавради. Масала оғзаки ечилади. Ўқувчи эчкининг ҳар бир оёғига 2 тадан туёқ борлиги ҳақида тушунчага ҳам эга бўлади.

**Гулбодом ЭШТУРДИЕВА,
Қашқадарё вилояти Косон туманидаги "Дилором" номли 4-богча-мактабнинг олий тоифали бошлангич с**

Оlamda киши ақлини ҳайратга соладиган мўъжизалар орасида мусиқанинг ўрни алоҳидадир. Инсон яралибди, бу маънавий озуқа унга ҳаётбахш туйгуларни армугон қиласди. Қалбига таскин-тасалли беради, ғам-андуҳдан холос қиласди.

Куй сехри нафақат инсонларга, балки, жамики жонзодга, ҳатто ўсимлик оламига ҳам таъсир этади. Бунга мисоллар кўп. Ривоят қилишларича, Тангри Одам Атони яратгандан сўнг, унга жон киритиш керак бўлибди. Шунда жонга фармон берибди: — “Одам та-насиға кир! Жон: — “Мен лойдан бўлган жасадга кир-майман”, деб жавоб берибди. Яратгучи бунга чора топиб, куй ёрдамида жонни танга киритган экан.

Мусиқа санъатига, мутрибу муганнийлар истеъодига буюк алломалар ҳам ошуфта бўлганлар. Ҳазрат Навоий кўнгил хуш оҳангдан кувват, руҳ эса хуш овоздан озиқ олади, — деда таъкидлаганлар.

Ўзбекистон халқ артисти, “Буюк хизматлари учун” ордени соҳиби, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, Ўзбекистон Давлат консерваторияси профессори, бетакрор созанди ва бастакор Турғун Алимов бугунги меҳмонимиз.

— Эшишишимча, болалигингиз, кейинроқ ёшлигингиз ҳам кўп жиҳатдан қийинчиликлар билан ўтган экан. Бугун, мана, эл ардоклаган инсон сифатида ҳаёт кечираяпсиз. Мана шундай дориломон кунларингизда баъзан ўтмишингизни ҳам хотирлаб турсангиз керак...

— Мен 1921 йилда дехқон оиласида туғилганим. Ҳозирги Тошкент тумани худудидаги Қоплонбек қишлоғида болалигим ўтган. Кўктерак бозори атрофидаги ўзбек, қозок болалари билан ўйнаб ўсдим. Ўша 33—34-йиллардаги курғоқчилик пайтида дехқончиликларимиздан барака кўтарилиб, рўзгорда қийинчилик кунлар бошланди. 13 ёшимда қимматчилик авж олиб, қишлоқларда тириклилик ўтмай қолди. Очарчиликдан қутулиш илинжида кўпчилик қатори бизнинг оиласиз ҳам Тошкентга кўчуб келди. Шу йили (1934 йил) отам оламдан ўтиб қолди (Аллоҳ раҳматига олган бўлсин). Иккисинглам билан етим қолдик. Ёлиз онам уч боланинг тириклигини саклаб қолиш учун ҳаловатини ўйқотган эди. Бир мунча вақт тогамлар қарамогида яшадик. Кейинроқ мени болалар уйига беришди. Оила учун битта одамнинг эҳтиёжларини, гарчи ҳаминқадар бўлса-да, қондириш жуда муаммо бўлиб қолганди. Хуллас, ётоқхонада яшай бошладим. Ҳали қўлимидан бир иш келмасди.

Етимлик “шарбати”нинатиб кўришга мажбур эдим. 1940 йилгача болалар уйида яшадим, ўқидим. Кийим-кечак, ейиш-ичиш беришарди. Онам тез-тез, йиглаб-йиглаб мендан хабар олиб турардилар (жойлари жаннатда бўлсин). Шу йили Эски Жўвадаги Ҳожималик номидаги мактаб, (ҳозиргача сақланиб қолган З қаватли гиштили иморат)дан ўрта маълумот олиб, мустакил ҳаётга кириб келдим. Ўрта маълумот деганда ўқиш ёзиши назарда тутаяпман. Да-

дамизнинг иккита дуторлари бўларди. Бири уйда, иккинчиси чойхонада турарди. У вақтда телевизор, радио, кино деганларининг ўрнида чойхоналардаги гурунглар бўларди, одамлар шу ерда маданий дам оларди. Чойхонага бирорта ҳофиз келсаем

Mehmonxon

Кискаси, 40-йилда бирга ўқиган ўртоқларим бири бокқа, бири тоқقا дегандай, тарқалиб кетди. Менинг борадиган жойим йўқ эди. Таваккал қилиб иш кидира бошладим. ТЮЗ деган (Ёш томошибинлар театри) театрга бордим. Миллий мусиқа ансамбли

ни ўқитган. Ҳарфни танитган, ёзиши ўргатган, саводимни чиқарган Рассоқов домла, интернатдаги устоз Ҳалим ака, ансамблдаги Мамадали акалар менинг чин устозларим. Қолаверса, отамни ҳам ўз устозим деб биламан.

— Урушдан кейинги ижодий фаолиятингиз қандай кечди? Шароит, ўша пайтдаги вазият...

— Урушда бир йил юриб, оғир ярадор бўлдим. Уруш ногирони сифатида жанггоҳдан Тошкентга қайтиб келдим. Муқимий театрида Дони Зокиров раҳбарлигига ишлай бошладим. 1948 йилда радиога ишга ўтдим. Бу орада кўпроқ скрипка чалган бўлсан-да, тамбурчи созанди сифатида ҳалқа танила бошлагандим. Радиога Юнус Ражабий ансамблига танбурчи бўлиб бордим.

— “Шашмақом”да ижро этилган куй сехри ўша даврда кўпчиликни ром килганди. Кишилар ижрочининг ғойибона

фильмга ўзим яратган куйларимдан ижро этиб берганим. Фильм ўша давр кийинчиликлари, оғир турмуш шароитлари ҳақида бўлиб, бирмунча вазмин оҳанглар, куйлар билан бойитилган, шашмақом деганимиз Юнус ака яратган олти мақомнинг яратилиш машаққатларига бағишиланган. Лекин унда ҳақиқий воқеа-ҳодисалар ифода этилмаган.

— Инсонлардаги қайси хислатларни қадрлайсиз?

— Мухтожларга ёрдам бериш, ман-манлиқдан сақланиш, ортиқча бойликка ружу кўймаслик инсон қадрини оширади, ҳам савоб бўлади. Ўзаро хушмуомалик, ишонч каби хислатларни қадрлайман.

— Куй сехри нарса дейдилар. Сизнингча, ҳам шундайми?

— Албатта. Бир воқеани айтиб берай. Балиқ овига (Хумсон томонда) дарёга бордик. Ёнимиздагилар қирғоққа жойлашиб, дам олишга шароит яратиб олишибди. Кўтариб юриладиган радиони баланд овозда айттириб кўйган. Кузатиб турсам, ўша атрофда майдада балиқчалар сувдан бир қарич-ярим қарич сакраб, ўйнай бошлади. Бироз ўтириб, бирга келган шеригим билан шилдираб оқаётган сувнинг ўртасидаги катта тошга жойлашиб гурунгни бошладик. Ҳамроҳим сумкасидан магнитофонини чиқариб, мен ижро этган куйлар ёзилган тасмани қўйди. Маза қилиб ўшитиб ўтиридик. Бир пайт атрофга назар солсам, сувдан чиқиб турган катта-кичик тошлар устига қушлар келиб қўниб олибди. Улар қимирламай куйни тингларди. Ҳаяжонланиб кетдим. Куй сехрини, унинг оҳанрабосини кўзим билан кўриб турардим...

— Суҳбатимиз сўнггида “Маърифат” муштарилинига изҳорларингиз бўлса, марҳамат.

— Яратиш, яшнатиш замони келди. Мана шундай фаровон кунларда ҳар бир муштарилини яратувчанилик кайфиятини тилайман. Муаллиму мураббийларимиз миллат ва давлат олдидағи масъулиятли бурчларини садоқату сабр ила адо этишларини истайман. XXI аср ўзбеклар асли бўлсин, бунга барча ўз хиссасини кўшишн.

Яна бир гап. Эндиғина дунёя келган гўдак ҳали ўз хатти-харакатларини ҳам англамасдан оҳантга ошно бўлади. Она алласидан тинчланади. Демак, кўйда сехр бор. Муштарилини билан умр оҳангта, кўйга ошно бўлсинлар. Зоро, куй қалбни тозалайди, кўнгилни поклайди, таскин беради.

Каримжон АБДУРАХМОНОВ
суҳбатлашди.
Бурхон РИЗО олган сурат.

КУЙ СЕХРИ...

ҳамма ўшитиб келамиз, деда йигилиб келаверарди. Кўпчилик “Алмат акадан ўшитайлик”, деб тез-тез сўраб қоларди. Отам эса, дуторни маромига етказиб чертарди. Дутор боис, у киши серулфат одам эдилар. Улфатлари қистови билан мен ҳам дутор чертиб турардим. Машқим тез орада кулокқа ёқадиган даражада сайқал топиб, ривожланиб қолди. Отамнинг дутори туфайли мен оҳангга ошно бўлдим.

— Кўплаб шогирдларингиз бор. Сизни устоз деда қадрлайдиганлар бисёр. Ўзингиз устозларингизни кимлар тимсолида кўрасиз?

— Тил ва адабиётга қизиқардим. Мусиқа тӯгаригига қатнардим. Домла Ҳалим ака деган устозимиз бор эди. Ҳафтада иккимарта келиб, мусиқага қизиқадиган болаларни йигиб, тӯгарак машгулотларини олиб борарди. У киши менга жиддийроқ қаради. Қобилиятинг бор, уни рўёбга чиқариш керак, дерди. Кўпроқ мураккаб машқларни берарди. Мусиқа хонасининг калитини ҳам менга ишониб, бериб кетарди. Бўш вақтларимда у ерга кириб олиб, отами эслаб тўйиб-тўйиб, йиглаб-йиглаб дутор чертардим. Аста-секин танбур, гижжак чалишни ҳам ўзлаштириб олдим.

бор экан. Ансамбл раҳбари Мамадали Ниёзов (уни ҳар куни радио орқали ўшитардим) замонавий кийинган, ҳурмати баланд киши бўлиб, истараси иссиққина эди. Мени мусиқа гурухи томон етаклади. Ансамблдагиларнинг энг кичиги 30 ўшлар атрофидаги созандалар: дуторчи, найчи, доирачи, танбурчи, чангчи ва ҳоказо. Ўзлари скрипка чаларкан. Скрипкасини менга бериб, бирор нарса чалиб беришимни сўради. Мен унинг ўзи яратган куйларидан бирини ижро этиб бердим. Ёктириб қолди. Эртасига ёшга қабул қилди. 400 сўм ойлик ҳам белгилашди. Бундай маош мен учун катта воқеа эди. Ансамбл таркибида колхоз, совхозларда концертлар намойиш қилиб юрдик. Баъзан тадбирларда Мамадали аканинг ўрнида скрипка чалишимга тўғри қеларди ва бундан фахрланиб кетардим. Бир йилдан зиёдрок вақт ичидаги анча-мунча пул ортиридим. Яхши кийиниб олдим. Бу орада уруш бошланди. 7 июль 1941 йилда урушга чақирилдим...

Биринчи муаллимим ҳакидаги хотираларим бирор ёдимдан кўтарилиган. Сабаби, у кишининг исмларини билмайман. Фамилияси Рассоқов эди. 1-синфдан 3-синфгача биз-

маҳоратига, ижродаги “ним парда”дан тараувчи оҳангга тасаннолар айтгани эсимда...

— Юнус Ражабий домла “Шашмақом” ансамблини тузгандага энг сара созандалар унга жалб қилинган. “Шашмақом” менинча ҳозирги Тоҷикистон ва Самарқанд, Бухоро томонларга хос бўлса, ажабмас. Олти мақом деб тушунадиганимиз — шашмақом аввалдан киборлар даврасида, подшоҳлар ҳузурида кўпроқ ижро этилган. Юнус ака ҳам Самарқандда найчилиб танилган, мақом кўйларини ижро этган. Пойтахт Тошкентга кўчганда Юнус Ражабий ҳам радио қошидаги ансамбл таркибида шу ерга келган. Тъбъир жоиз бўлса, айтиш мумкинки, мақом Тошкентга Юнус Ражабий билан кириб келган.

1958 йилдан кейин 6 йил давомида 6 та мақом куйини яратган. Уларни жамлаб “Шашмақом” сифатида радио фонотекасига киритган. Мақом оддий одамлар учун оғир асарлар сирасига киради. Айниқса, бугунги замондошимиз ундан йироқда.

Саволингизда “Шашмақом” фильмидағи куйини назарда тутган бўлсангиз, ушбу фильм “Шашмақом” деб номлангани билан унда мақом ижроси йўқ. Мен

БИРЙУПА УЧ КИТОБ

Тошкент Молия институти ректори, Олий Мажлис депутати, академик Мурод Шарифхўжаев қаламига мансуб илмий, сиёсий, маънавий йўналишдаги адабиётлар жуда кўп. Уларнинг энг сўнгиси "Формирование открытого гражданского общества в Узбекистане" ("Ўзбекистонда очиқ фуқаролик жамиятини шакллантириш"), Ўзбекистон: янги ғоялар, янги ютуқлар", "Годы, равные векам" ("Асрларга тенг йиллар") китобларидир.

Бу китобларни қўлига олган киши, шунчаки вақтлаб қўя қолмайди. Бугунги Ўзбекистон, унинг ички ва ташки сиёсати билан боғлиқ воқеликлар теран ва фалсафий талқин қилиб берилганни, уларнинг тортадиган кучи ҳам шунда. Муаллифнинг энг катта ютуғи, рус тилида ҳам бемалол ёза олишидир. М.Шарифхўжаев Москвада нашр этиладиган "Труд" газетасининг Ўзбекистондаги фаол муаллифи эканлигини кўпчилик билади. "Годы, равные векам" китобчаси ана шу нашраги мақолаларнинг жамланмаси ҳисобланади.

Молия институтида ана шу уч ки -
нинг димот Taqdimot
роси-
йифилган олимлар, профессор-
ўқитувчилар муаллифни чин дил-
дан қутлаши.

Акмал САИДОВ, Олий Мажлис нинг Демократик институтлар, но- давлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари қўмитаси раиси:

— Мен бу нашрларнинг сиёсатчи ўқиса сиёсий руҳдаги, тарихчи ўқиса тарихий, иқтисодчи ўқиса иқтисодчиларбоп, педагог қўлига олса педагогик, психолог мутолаа қилса психологик йўналишда ўзига хос тушунча ва билимларни бера олиш хусусиятини алоҳида таъкидламоқчиман.

Ўтқир РАҲМАТОВ, "Қишлоқ ҳаёти" газетаси бош муҳаррири:

— Академик Мурод Шарифхўжаев қиёфасида ўта куюнчак, серқирра муаллифни кўраман. У киши, барча газета ва журннал таҳририятлари билан ҳам алоқа ўрнатган, хизмат вазифасидан ортиб бундай ишларга вақт то- пиш осон эмас, албатта.

Муҳаммадали САИДОВ, Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги бошқарма бошлиғи:

— Китобларни ҳозирги вақтда катта ададда нашр этиш жуда катта харажат талаб қиласди. Домла яратган бу асарлардан барча олий ва ўрта маҳсус таълим музассасалари ўқув жараённида са- марали фойдаланиш учун учала китобни компакт дискларга жойлаштириш катта имконият туғдиради. 2-3 минг ададда нашр қилинган китобларни вилоятлардаги таълим музассасаларига етказиш қийин. Веб-сайтлар орқали эса уларни кенг миқёсда ўрганиш мумкин.

— Китобнинг тақдимот маросимида айтилган фикр, мулҳоза, тақлифларда бир нарса эътироф этилди: муаллиф замонамиз билан ҳамқадам, ҳамнафас бўлиб яшаётган етук иқтисодчи олим, камтарин инсон, доно зиёлидир. Йиғилиш аҳли М.Шарифхўжаевнинг серқирра ижодига барака тилади.

Х.ТЎЙМАНОВА

Ёшларнинг ҳаётидаги асосий босқиңлафдиди биби бўлган ушбу давр улар оғарада жиодий сұхбатларни олиб боришга шароит яратади. Янни турли мавзулардаги нозик сұхбатлар яхши натижга беради.

БАЛОФАТ ДАВРИ

Табиатнинг энг гўзал даври баҳор бўлса, инсон ҳаётининг баҳори унинг балогат даврига тўғри келса керак. Шуни ҳам айтиш лозимки, ушбу балогат даври ҳаётда ҳар биримизнинг ўёки бу жойда ўқиётган давримизга тўғри келади. Етук балогат даври инсоннинг физиологик ҳолат ва хусусиятларни ҳисобга олганда 16 ёшларга тўғри келади. Жамиятимиз бу ҳолатнинг бутун ижтимоий, сиёсий томонларини кўзда тутган ҳолда 16 ёшда шахс паспорт олиб, тўлиқ жамият аъзоси бўллади, деб тан олса-да, унинг жамият олдиаги бурч ва вазифалари айниқса сиёсий баркамолликларни ҳисобга олган ҳолда 18 ёшни тўлиқ балогат ёши деб белгилайди. Айни ҳолда инсоннинг етук балогат ёшини 16-18 ёш деб олар эканмиз, бу давр шахснинг нафакат табиатдаги физиологик етишиш даври, бизнинг жамиятимиз белгилаган ижтимоий етуклик даври ҳамдир.

Шахснинг балогат ёшидаги руҳий ҳолатида босиқлик, мулоҳазакорлик, шахсий "мен" тушунчесининг шаклланганлиги яққол кўзга ташланади. Бу ўринда, руҳий жиҳатдан олганда, жинсий фарқ, ёшлар орасида бир-бирига онгли равишда интилиш билан ажralиб туради. Аммо ўсмириқдан чиқиб ултурган ёшлар яна қарама-қарши жинсдаги кишиларга биркадар сокин, ўзига ҳар жиҳатдан тенг киши сифатида қарай бошлади.

Бу даврда шахс қарама-қарши жинс

энди айни шу шахсга хос хусусиятлари билан ажralиб турди ва тургиси кела-ди. Янни бу даврга келиб ҳар кимнинг ўзгармас хусусиятлари унинг бутун ўзлигини белгилаб ултурди ва айни шу белгилар билан биз атрофдаги кишиларни танимиз.

Бу даврда шахсада ўзликни такомиллаштиришга интилиш жуда кучли бўлиб, айни шу ўзликни такомиллаштириш тушунчаси ўқиш, мустақил яшаш, бойиш, пул топиш, буюк ихтиrolар қилиб жаҳонга танилиш, уйланиш ва бошқа шунга ўхаш кўпгина маънавий, ижтимоий, сиёсий ва бошқа уриниш, интилиш, орзу, умидларни ўз ичига олади. Айни шу орзу-умидлар ичидаги яхши бир аёлга уйланиш ва яхши бир йигитга турмушга чиқиши ҳам катта ўрин тутади.

Бу даврда йигит ва қизларда ўспиринлик давридаги хуснга қизиқиш, ташки иккиламчи белгиларга қараб идеал танлашлар анча сусайиб, кишининг қалбига нигоҳ ташлашга интилиш, ўзига орзу на- мунаси қилиб ҳақиқий қаҳрамон, олим ёки мутафаккири танлаш босқичи бошланади. Шунинг учун бу даврда кўпчилик йигитлар, илгари фалон чиройли қизни ёқтирадим, ҳозир оддий, ижобий ҳулк-атворли, меҳрибон, мени яхши тушунадиган бир қиз билан дўстлашганман, деган фикрларни айтишади. Аммо қизларда, қанчалик вояга етган бўлгандарига қарамасдан, ҳали-ҳамон йигитларнинг бўйи-бастига, яни жисмоний томонига

ди. Йигитлар эса, аксинча, катталарнинг фикрини инкор қилиш, иложи борича шахсий фикрини ўтказишга, яни жамиятдан ўз ўрнини ажратиб олишга уринади. Ушбу фикрини ёшлар хулқидаги яна бир хусусият яхшигина исботлаб, уларнинг бошқа бир киррасини очади. Бу катталарнинг фикрини гурух, ёшлар жамоаси билан бириккан ҳолда инкор қилиш. Айни шу кайфиятлар вужудга келган пайтларда дўст тушунчаси, дўст танлаш даври алоҳида босқич бўлиб ўтади. Бу даврда танланган дўстлар бир умрга қолиши мумкин. Аммо воқеа, сабаб, бирон катта кишининг фикрига қарши чиқиши билан боғлиқ бўлганидан ҳаёт тажрибаси ортиши билан тубдан ўзгариши ҳам мумкин. Гурух бўлиб инкор қилишларда ортирилган дўстлар, одатда, кейинчалик тарқаб кетади.

Балогат ёшининг энг чиройли, энг ҳаяжонли кечинмаларидан бири, албатта, ўспиринлик, чирой ёки бирон-бир шахснинг иккиламчи хусусиятларига учишдан холи муҳаббат, севги саналади. Бу ўринда таъкидлаб ўтадиган асосий фикр, севгини ҳар бир инсоннинг ўзи учун илк бор ўзи кашф қилишида.

Севги, муҳаббат ҳақида гап кетар экан, балогат даврида бу тушунча асосан қизларга хослиги билан ажralиб туради. Чунки айни шу даврда қизларнинг турмуш куриши ва 20 дан 25 ёшгача бўлган йигитларнинг уйланиши бу ҳаёт ва табиат конунига анча тўғри келади. Ваҳолан-

ТАРБИЯНИНГ РУХИЙ ТАЪСИРИГА ЧИЗГИЛАР

7-мақола

вакилига ундаги гўзаллик, хушбичимлик ёки шунга ўхаш ташки белгиларга қараб эмас, жамиятнинг уларга кўйган талаб ва қонун-коидаларига мос равишда оила қуришга тўлиқ жавоб берадими, деган кўз билан қарайди. Ҳар бир кўз остига олинган вакил, номзод аввалимбор мана шу тарафлар билан баҳоланар экан, демак, масалага жиддий қараш номзодни саралашда ўта талабчанликни юзага келтиради. Ушбу муносабатлар нуқтаи-назаридан олинганда, жинс вакилларининг бундай босиқлиги бу даврни бир қадар рамзий маънода болаликдаги "жинсизликнинг" қисман қайтиши деса ҳам бўлади.

Физиологик жиҳатдан олганда, шахсда тана, бўй, найсүякларнинг ўсиши салккам шаклланган бўлганидан энди мия ва асабларда тўлиқ шаклланишининг охирги ва энг секин етишиш даври кечади. Шунинг учун фикрлаш, мушоҳада ва бошқа руҳий қобилиятларнинг фаолияти мия қобигининг янги ҳолатдаги иш жараёнига бевосита боғлиқ бўлади. Янни, бу даврга келиб кимнинг нимага кодирлигини тўлиқ айтиш мумкин.

Ҳар бир инсоннинг бутун ҳаётидаги мавжуд бўладиган хусусиятлари ва умумий қиёфаси тўлиқ шаклланади. Ўсиш босқичи қизларда 16-18 ёшга келиб тўлиқ шаклланган бўлса, ўғил болаларнинг ҳаммасида ҳам умумий ўсиш ҳар томонлама 25 ёшга келиб тўхтайди.

Шу жойда айтиб ўтиладиган, алоҳида сұхбат мавзусига арзигулик бир жиҳати шундаки, руҳшунносларнинг таҳлил натижаларига қараганда, аёлларнинг қобилият даражасининг ўсиши ҳатто 60 ёшларгача ҳам тўхтамас экан. Буни олимлар табиатнинг оналарга алоҳида инъоми дейишиди.

Гўё она ҳомиладорлик, ёш бола билан банд пайтида бир қадар ҳаётдан, жамиятдан четроқ бўлишини она табиат инобатга олгандай, уларнинг ақлий баркамолликлари ўсиш жараёнини қаригунаригача тўхтатмас экан.

Балогат ёшидаги кишилар, хоҳ у йигит бўлсан, хоҳ қиз-жувон бўлсан, ўз шахсий фаолиятини шаклланган "мен"ига асосланиб юритар экан, у ўзгалардан

қараб танлаш анча устун бўлади. Шунинг ўзи кўрсатадики, шахс, айниқса, йигитлар ўспиринлик пайтидаги ҳиссиятга, ранг-тусга, эҳтиросга берилиш даврини ортда қолдирган.

Айтиш лозимки, айни ўспиринлик давридан ва бу даврда шахс руҳида кечган кечинмалардан, руҳий туйгулардан унинг ҳаётий йўналиши учун ниҳоятда катта из қолади. Биз жиддийликни, орзумандликни, шиддат ёки кўнимисизликни кўпинча мана шу даврдан "асорат" сифатида ўз хусусиятимизда сақлаб қоламиз. Кўпгина, ҳатто ирсий, авлоддан-авлодга ўтиб келаётган хусусиятлар, агар ўспирин нокурай ижтимоий шароитга тушиб қолган бўлса, салбийлашиб, бошқа ҳолда эса ижобий ижтимоий муҳитда унча кучли бўлмаган ирсий қобилиятлар анчагина яхши тарақкий қилиб кетиши мумкин. Шундай экан, шахс тарбиясида ўспиринлик даври ва бу даврдаги ижтимоий муҳитни унча кўздан қочирмаслик керак. Бу давр балогат ёшини қолаверса, кейинчалик бутун ҳаётнинг асл пойдевори бўлади. Айни шу даврга келиб оиласидаги тарбия воситалари жамият, унинг ижтимоий ўчокларидан бўлмиш ўкув даргоҳлари, улардаги тарбиячилар ва тарбиявий муҳитнинг роли илгаригисидан жиддий ошган бўлади. Шунинг учун айни шу даврга келиб ёшларнинг мустақил амалларни бажаришга жуда кенг жалб қилиниши катта аҳамиятда эга бўлади. Чунки улар мана шу мустақил пойдевор орқали жамият орасига ижтимоийлашиб кириб боради ва улар орқали ўз ўринларини топишади.

Маълумки, ўспиринлик даврида ёшларнинг ҳаётидаги асосий босқичиридан бири бўлган ушбу давр улар орасида жиддий сұхбатларни олиб боришга яратади. Янни турли мавзулардаги "нозик сұхбатлар" яхши натижада.

Таҳлилларга қараганда, айни шу даврда махсус мутахассисларнинг йигит ва қизлар орасидаги турли мавзулардаги сұхбати яхши натижада.

Бундай махсус сұхбатлар ўспиринлик, ўтиш даврида ва умуман, ёшлар орасида эртарок ўтказилганда, уларда тарбиявий натижада коэффициенти паст бўлиб, аксинча, қизиқиши кучайтириб қўяр экан.

Тўлиқ балогат ёшида ўтказилган бундай сұхбатлар эса улар томонидан жиддий қабул қилиниб, жиддий муносабат уйғотар экан.

Ёшлар орасида ота-она, катталар то- монидан олиб бориладиган тарбиявий тадбирлар асосан шулар билан якун то- пиб, қолгани энди ҳар бир шахснинг ҳаёт дарсларидан сабоб олиши билан бутун умр давом этади.

Махмуд Йўлдошев,
руҳшуннослик фанлари номзоди

Хоразм — кўхна замин. Буюк алломалар, дунёга доїнг таратган жаҳонгирлар юрти. Авостога бешик бўлган ана шу муқаддас тупроқ бугунги кунда ҳам неча-неча Хоразмийлару Мангубердиларга йўргак бўлаётган бўлса, ажаб эмас. Зотан, ўтган улуг аждодларининг муносаб ворислари бўлиш мақсадида келажакка нигоҳ қадаган фарзандлари бисёр бу элнинг. Ана шундай иқтидорларнинг кашф этилиши, уларнинг камолга етиши эса бугун ўрта таълим тизимида кечайтган испоҳутларнинг вилоятда таълим мусассасаларида нечоғли акс этаётганинг бевосита боғлиқ. Зоро, келажакка мактаб остонасидан қадам қўйилди. Шу боис биз яқинда мазкур вилоятда бўлиб, айни кунларда эшик қоқаётган қўш фаслида ҳам ўкувчиларнинг шинама иссиқ хоналарда беками-кўст таҳсил олишлари учун амалга оширилаётган чора-тадбирлар, бу йўлда учраёттан тўсиклар ва мавжуд муаммолар билан қизиқдик.

— Бугунги кунда, — дейди биз билан сұхбатда вилоят ҳалқ таълими бошқармаси бошлиғи Пўялот ўрозов, — вилоятда 534 та умумий ўрта таълим, 440 та мактабгача таълим ва 40 та мактабдан ташқари таълим мусассасалари бўлиб, уларнинг ичида атиги 27 та ўрта таълим мактабаримиз кўмир ёқилғиси билан иситиладиган бўлса, қолган билим ўчқларининг

барчаси бевосита табии газ тармоклари уланган. Шуни таъкидлаш лозимки, ҳозиргача кўмир ёқилғиси билан иситиладиган мактабаримизга эҳтиёждаги 2354 тонна ёқилғи маҳсулоти тўлиқ олиниб, жойларга етказилган бўлса, бугун асосий дикқат-эҳтиборимизга газлаштирилган мактабаримизга келадиган табии газ босимининг мағомида бўлишини таъминлашга қаратилгандир.

Албатта, ўкувчининг билим олишга бўлган иштиёқи унга яратилаётган шарт-шароитларга бевосита боғлиқ. Зоро, қиши фаслининг ёғин-сочинли кунларидан томидан чакка ўтиб турган заҳ синфоналарда ўқитувчи қанчалик ўкувчининг дикқатини тортишга уринмасин, бунинг уддасидан чиқолмаслиги тайин. Бу эса ўз-ўзидан, аввало, таълим сифатининг пасайшига, қолаверса, илмга ташна ёшнинг мактаб атамиши даргоҳдан кўнгли совушига ҳам олиб келади. Очигини айтадиган бўлсан, шаҳар мактаблари ўкувчилари ва қишлоқ ёшларининг билимлари ўртасидаги тафовутнинг бўлишига ҳам кўп ҳолларда ана шу омил сабаб бўлмаятмискан?

— Ҳақли савол. Тўғри, ўкувчидаги билим самараордлигининг ошишида бу ҳам муҳим жиҳат, — дейди ВХТБ бошлиғининг қурилиш ва молиявий ишлар бўйича ўринбосари Илҳомбий Хайтов. — Шу боис йилма-йил имкон қадар вилоятимиз таълим масканларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, уларни газлаштириш, ичимлик суви билан таъминлаш, алоқа воситаларини ўрнатиш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этишига катта аҳамият қаратганимиз. Эътироф этиш лозимки, жорий йилда ҳам кўмир ёқилғиси билан иситиладиган Янгиарик туманинаги "Умид" болалар боячаси ҳамда Гурлан ва Урганч туманинаги Қозоқбай Ўразметов номли 11, шунингдек, Сапарбой Раҳимов номидаги 43-мактабларга табии газ келтирилиб, иситиш

тизимлари қайта таъмирдан чиқарилди. Шу билан бирга айни кунларда вилоят ҳокимлигининг фармойиши билан режадаги бюджет маблағларидан ташқари, 15 миллион сўмлик кўшимча маблағ эвазига олинган 3380 кв/м. ойналар билан таълим масканларидаги яроқиз холга келиб қолган дераза ойналари алмаштирилмоқда. Бундан ташқари, катта саноат қозонлари билан иситиладиган таълим ўчокларининг ҳам ҳароратини маромида саклаб туриш мақсадида маший қозонлар ўрнатилмоқда, бу табии газнинг ҳам тежалишига олиб келмоқда.

Дарвоке, мазкур ўзига хос тажриба натижасида, И.Хайтовнинг таъкидлашича, 1993 йилда ўша вақтда вилоядаги мавжуд бўлган биргина 502 та мактабга 54 минг³ табии газ харажат қилинган бўлса, 2001 йилда газ ўлчагичли маший қозонларнинг ўрнатилиши натижасида ҳозирда мавжуд 534 та мактабга 13 минг³ табии газ сарф бўлаётган экан. Узоқни кўзлаб амалга оширилаётган бундай ташаббуснинг самараси ўлароқ, иқтисод

Ikki hil manzara

кўмир заҳирамиз эса ўкувчиларнинг қишининг аёзли кунларида ҳам иссиқ хоналарда хат-савод олишларини таъминлашга хизмат қиласди.

Тумандаги 48-мактабнинг иситиш тизимида ҳам кўмир ёқилғисидан фойдаланилади. Мазкур таълим масканнинг ишга тушганига 42 йилдан ошиқ вақт ўтган бўлиб, ўқитувчиларнинг фарзандлар таълим-тарбияси учун қайғуришлари, уларнинг яхши шароитларда билим олишларини таъминлаш мақсадида юритилган оқилона сайди-харакатлар боис, гарчи синфоналар бирор кичик бўлса-да, шинам қилиб безатилганлиги киши эҳтиборини тортади. Худди шундай ҳолатни вилоятнинг Урганч туманинаги 31-мактабида бўлганингизда ҳам кузатдик.

— Мактабимиз 120 ўринли бўлиб, бугунги кунда унда 164 нафар ўқувчи билим олмоқда, — дейди сұхбатда мактабнинг ўкув ишлари ойига келиб гина ўзбекистони ойидаги таътил пулларини ола ол-

таб ҳам капитал таъмирга мухтож бўлиб, бутунлай авария ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўқувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқараётганини фарзандлар тақдирига эътиборсизликдан бўлак нарса эмас.

Албатта, ўқитувчилар машакатли касб. У, энг аввало, инсондан фидойилик талаб қиласди. Зоро, устоз ўкувчига нафакат ўз билим ва тажрибасини, қолаверса, қалб кўрини бермоғи лозим бўлади. Бинобарин, бола ўзига меҳр берган кишиигигина ишонади, ундан мадад сўрайди. Бирор бу вилоядаги бўлган кунларда ўқитувчи ҳам ёрдамга, иқтисодий бир кўллаб-куватлашга мухтож эканлигига амин бўлдик. Зотан, ўкув йилининг бошланғанлигига орадан роса уч ой ўтаган бўлса-да, баъзи туман мактабларидаги ўқитувчиларнинг хатто сентябрь ойи маошини ҳам ололмай юрганини афсусланарли ҳол. Мисол келтирадиган бўлсан, юкорида таъкидланган Кўшкўпир туманинаги 15 ва 48-мактаб ўқитувчилари ойига келиб гина ўзларини ойидаги таътил пулларини ола ол-

таб ҳам капитал таъмирга мухтож бўлиб, бутунлай авария ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўқувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқараётганини фарзандлар тақдирига эътиборсизликдан бўлак нарса эмас. Албатта, ўқитувчилар машакатли касб. У, энг аввало, инсондан фидойилик талаб қиласди. Зоро, устоз ўкувчига нафакат ўз билим ва тажрибасини, қолаверса, қалб кўрини бермоғи лозим бўлади. Бинобарин, бола ўзига меҳр берган кишиигигина ишонади, ундан мадад сўрайди. Бирор бу вилоядаги бўлган кунларда ўқитувчи ҳам ёрдамга, иқтисодий бир кўллаб-куватлашга мухтож эканлигига амин бўлдик. Зотан, ўкув йилининг бошланғанлигига орадан роса уч ой ўтаган бўлса-да, баъзи туман мактабларидаги ўқитувчиларнинг хатто сентябрь ойи маошини ҳам ололмай юрганини афсусланарли ҳол. Мисол келтирадиган бўлсан, юкорида таъкидланган Кўшкўпир туманинаги 15 ва 48-мактаб ўқитувчилари ойига келиб гина ўзларини ойидаги таътил пулларини ола ол-

таб ҳам капитал таъмирга мухтож бўлиб, бутунлай авария ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўқувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқараётганини фарзандлар тақдирига эътиборсизликдан бўлак нарса эмас. Албатта, ўқитувчилар машакатли касб. У, энг аввало, инсондан фидойилик талаб қиласди. Зоро, устоз ўкувчига нафакат ўз билим ва тажрибасини, қолаверса, қалб кўрини бермоғи лозим бўлади. Бинобарин, бола ўзига меҳр берган кишиигигина ишонади, ундан мадад сўрайди. Бирор бу вилоядаги бўлган кунларда ўқитувчи ҳам ёрдамга, иқтисодий бир кўллаб-куватлашга мухтож эканлигига амин бўлдик. Зотан, ўкув йилининг бошланғанлигига орадан роса уч ой ўтаган бўлса-да, баъзи туман мактабларидаги ўқитувчиларнинг хатто сентябрь ойи маошини ҳам ололмай юрганини афсусланарли ҳол. Мисол келтирадиган бўлсан, юкорида таъкидланган Кўшкўпир туманинаги 15 ва 48-мактаб ўқитувчилари ойига келиб гина ўзларини ойидаги таътил пулларини ола ол-

таб ҳам капитал таъмирга мухтож бўлиб, бутунлай авария ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўқувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқараётганини фарзандлар тақдирига эътиборсизликдан бўлак нарса эмас.

Бунёдкорлик хисси, энг аввало, оиласда шаклланади. Оиласда мактабнинг таъсисатириши, орасатлик, хонадонни ободонлаштириш, мевалива манзарали кўчкатларни экиш, дарвоза ташқарисини кўкаламзорлашириш, маҳалладаги дарахт ва гулларни асрараш шулар жумласидандир. Бунёдкорлик туйғуси ана шундай меҳнат билан бунёд бўладиган ишлар орқали, сұхбат ва мактабларидаги ўқитувчиларнинг ойлини иш ҳақларидан 2,5 млн. сўм қарздор бўлаётган бўлсан, Урганч шаҳар ҳалқ таълими ходимларининг ҳам 5 млн. 947 минг сўмлик сентябрь ойи иш ҳақлари "Пахтабанк"нинг туман бўлумида "сақланмоқда".

Худди шундай ҳолат ойига келиб қолган. Бу кайфият эса ўзбекистони ойлини иш ҳақларидан 2,5 млн. сўм қарздор бўлаётган бўлсан, Урганч шаҳар ҳалқ таълими ходимларининг ҳам 5 млн. 947 минг сўмлик сентябрь ойи иш ҳақлари "Пахтабанк"нинг туман бўлумида "сақланмоқда".

Мазкур рақамлар бир қарашда айтилиши осон кечган оддий хисоб-китобдек кўринади. Бирор мана шу хисоб-китобларда акс этган рақамлар қанчадан-қанча фидойи ўқитувчиларнинг фарзандларимиз камоли, уларнинг порлок истиқболи учун тинимиз изланишлари, уларга ҳар дарсда бирор янгилик айтиш мақсадида ўқитувчиларнинг бўлган доғлар келгуси ёғнирдан қолган ҳолатига келиб қарашади. Фикримизча, бу муаммо тезда ечилиши лозим.

Зубайдахон АҲМЕДОВА, Марғилон шаҳридан «Истиқбол» гимназияси ўқитувчиси, Халқ таълими аълочиси

КИШ БОШГАНДИ

УНИ ҚАНДАЙ КУТИБ ОЛДИНГИЗ?

босари Дуйма Худойберганова. — Ўқитувчиларнинг ота-оналари фарзандларининг намунали шарт-шароитларда таҳсил олишларини таъминлаш мақсадида берган бегараз кўмаклари билан мактабимизни жорий таъмирдан сифатли чиқардик. Бирор, баъзи синфоналарида дераза ойналарининг бир қаватлилиги боис муаммодан кутилиш мақсадида дераза дарчаларига полизетилин плёнка қоплашга тўғри келди.

Дарҳақиқат, мактаблардаги мазкур муаммо нафакат ушбу мактабга, балки республикадаги кўпгина таълим муассасалари олдида турган заҳ синклини сир эмас. Аммо баъзи ҳолларда ҳатто янги ишга тушрилаётган айрим билим ўчокларининг ҳам оддий эҳтиборсизлик сабаб, дераза ойналарининг бир қават қўйилганлиги ҳолда топширилаётганлиги ачиарни ҳол.

Вилоятнинг Янгиарик туманинаги 18-мактаби ҳам худди шундай шошма-шошарлик, бошқача айтганда, "мендан кетгунча, эгасига етгунча" қабилида тутилган иш боис, орадан хеч қанча вақт ўтмай авария ҳолатига келиб қолган. Бу кайфият эса ўзбекистони ойлини иш ҳақларидан 2,5 млн. сўм қарздор бўлаётган бўлсан, Урганч шаҳар ҳалқ таълими ходимларининг ҳам 5 млн. 947 минг сўмлик сентябрь ойи иш ҳақлари "Пахтабанк"нинг туман бўлумида "сақланмоқда".

Мактабимиз 1992 йилда курилиб, фойдаланишга топширилган, — дейди биз билан сұхбатда ташқари таъмирдан чиқарашга ҳаракат қилинган. Аммо синфоналар шифтидаги сўнгги ёқкан ёғнирдан қолган доғлар келгуси ёғнирчилардага янада кattaroқ ҳудудни эгаламаслигига ким кафолат беради? Шуни таъкидлаш лозимки, туманда бундан ташқари 13-мактабимизга берилиган 70 тонналик

БУНЁДКОРЛИК – ВАТАНПАРВАРЛИК ТИМСОЛИ

Бугунги ўшларни бунёдкорлик гояси руҳида тарбиялаш, уларни эзгу мақсадлар сари йўналтириш, билим олишга бўлган эҳтиёжларини қондириш, оила, мактаб ва маҳалланинг масъулиятли вазифасидир. Ана шундай эзгу ишларни амалга ошириша ўшлар онгидаги яратувчилик хусусиятларини камол топтириш мухимдир. Бошланғич синфоналарда «Одбонома», 5–6-синфоналарда «Ватан туйғуси», 7–9-сифоналарда ўтилаётган «Миллий истиқбол» гояси ва маънавият асосларини фанлари ўкувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқарашга тақдирига ўтилаётган ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўкувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқарашга тақдирига ўтилаётган ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганингизда эса синфоналарида оддий ёритичларнинг ўқилиги боис бошланғич синф ўкувчиларнинг коронги хоналарда хат-савод чиқарашга тақдирига ўтилаётган ҳолатига келиб қолган. Мирзо Улуғбек номидаги 8-мактабда бўлганинг

Бакалавриктан кейин давом этадиган магистратура таълими бизга ривожланган давлатлар тажрибасы сифатида кириб келди. Магистратурада үкішга ҳар ким ҳам дағынор боломайды. Унинг үзігі хос талаб ва мезонлари борки, бу Олий ва ўрта махсус таълим вазиригі томонидан жорий қилинган "Магистратура ҳақида Низом" да аниқ ва батағыл белгілаб қойылған: "Магистр ҳар төмнлама билимдөн, фундаментал илмий ассоға әга, илмий ижади үзіліктері, замонавий ахборот технологиясы, илмий мағлумоттар қабул қилиш, улардан фойдаланыш ва саклаш усулдарини билядиган, илмий тәдқиқот (илмий-техник) ва илмий-педагогик ғафолиятта тайёр бўлиши лозим".

Барча олий таълим мұассасалари сингари Тошкент темир йўл мұхандислари институтыда ҳам аша шу талаблар асосида магистратура босқичи ташкил этилган. 1998 йилда Давлат аттестациясидан ўтқазилғач, институт магистрлар тайёрлаш хукуқига әга бўлди. Агар 1999—2000 ўкув йилида қабул 6 та мутахассислик бўйича бошланган бўлса, нафатдаги үкув йилида йўналишлар 10 тага етди. Ўтган йили эса уларнинг сони яна 3 тага кўпайди. Ниҳоят, ҳозирги вақтга келиб, жами 15 та мутахассислик бўйича 166 нафар илм-фандар лаёкатли ёшларнинг таҳсил олаётганини мәмнуният билан таъкидлаш мүмкін. Бакалавриатурадан фарқли равишда, институт магистратура мамлакатимиз темир йўл тармоқлари учраётган мұаммоларни қандай қилиб ечиш ҳусусидаги тәдқиқотларга "кўмилган". Агар магистрантлар 166 нафар эканлигини назарда тутсак, бу шунча миқдордаги илмий ишламанинг тақдим этилишидан ҳам далолат беради.

Ҳозирги вақтда, аниқроғи, жорий үкув йилидан бошлаб миллӣ дастурнинг иккинчи — сифат босқичи бошланди. Ҳар бир таълим мұассасаси бу босқичда үзігі хос янгилик, тажриба ва ёндашувларни излаб тошиши кераки, бу таълим сифатини оширишга хизмат қилин. Биз ўрганаётган обьект магистратурасида ҳам сифат босқичининг ўзігі хос кўринишлари вужудга келмоқда. Институтнинг бош ҳамкори — Ўзбекистон Темир йўллари давлат акционерлик компаниясига тегишил корхоналарда махсус кафедраларнинг ташкил қилиниши бу борадаги ижобий қадамдир. Талабаларнинг ўз иш жойлари билан олдиндан танишишлари, янги келтирилаётган техника ва технологияларнинг ишлеш жараёнларини кўриб ўрганишлари учун "Локомотив" кафедраси филиали "Тоштемирйўлтас-

мир" заводи қошида, "Вагонлар" кафедраси 1-вагон депо-си қошида, "Электротранспорт" кафедраси "Йўлэлектротранс" заводида, шунингдек, Фанлар академияси тасарруфидаги механика ва иншоотлар сейсмик мустаҳкамлиги институтиде очилган бўлиб, магистрантлар ҳам, бакалаврлар ҳам бу кафедраларга тез-тез юборилади.

Маълумки, ўтган йилнинг августан ойида Вазирлар Маҳкамасининг 343-қарорига асосан, олий таълим бўйича давлат таълим стандартлари тасдиқланган эди. Стандартларни таълим жараёнига татбиқ қилишда асос ҳисобланувчи намунавий үкув-режа ва дастурлари магистратурага ҳам таалуклидир. Бунга кўра, ҳар бир олий таълим мұассасаси ўз йўналиши, ички шарт-шароитларидан келиб чиқиб, ишчи үкув-режа ва дастурларини тузиб олиши керак.

поездлари массасини ва харатат тезлигини оптималлаштириш" деб аталади. Магистр Жаҳонгир Нурмуҳамедов ўз тәдқиқотида бу йўналишдаги поездларда йўловчи ва юк ташиш харажатларини миридан сиригача ўрганиб, таннархини камайтириш бўйича таклифлар берган.

Ш.Оллобергановнинг магистрик тәдқиқоти ҳам катта аҳамиятга эгадир. "Темир йўл йўналиши бўйича станция ва участкаларнинг ўзаро бўлилиги" деб номланган бу тәдқиқотда поездларни темир йўл йўналиши бўйича ҳаракатлантиришнинг янги технологияси тавсия этилган. Айни пайтда, бу технологиянинг станция ва участкалар иши кўрсаткичларига таъсири таҳлил қилинган.

Магистрлар X.Абдужабборов ва З.Шерматовлар "Электротранспорт" мутахассислиги бўйича таҳсил олишиб, ҳозирда

терга әга. Аммо аша шу бозорнинг таҳлили, фойда ва зарарапарни ҳисоблаш ҳали ўрганилмаган. Мен аша шу муаммога қўл урдим. Объект сифатида эса "Осие-мирийўл" суғурта компаниясини танладим. Бундай компаниялар ишида бир қанча ташки омиллар, яъни мамлакатдаги экологик вазият, улар ишини шароитга мослаштириш, шунингдек, давлат томонидан қўллаб-куватланиши мухим роль ўйнайди. Айни пайтда ички омиллар ҳам мавжуд: кадрлар сиёсати, молиявий даромадлар, ҳаражатлар, таннарх таҳлили, маркетинг хизмати. Муаммо нимада кўринали? Агар Ўзбекистонда 28 та суғурта компанияси мавжуд бўлса, уларнинг аксарияти ўз мижозлари ишончини қозонолмаяпти. Аслида аксина бўлиши керак. Ривожланган давлатлар

Milliy dastur: II bosqich

жамиятларига тақдим этилади.

Нодир МИРСОЛИХОВ, 2-курс магистранти:

— Иқтисод фанлари доктори, профессор Мадамин Эрматов раҳбарлигидан бошлаган илмий мавзум "Аудит усуллари ва хатарларининг ўзаро бўлилиги" деб аталади. Бундай компаниялар ишида бир қанча ташки омиллар, яъни мамлакатдаги экологик вазият, улар ишини шароитга мослаштириш, шунингдек, давлат томонидан қўллаб-куватланиши мухим роль ўйнайди. Айни пайтда ички омиллар ҳам мавжуд: кадрлар сиёсати, молиявий даромадлар, ҳаражатлар, таннарх таҳлили, маркетинг хизмати. Муаммо нимада кўринали? Агар Ўзбекистонда 28 та суғурта компанияси мавжуд бўлса, уларнинг аксарияти ўз мижозлари ишончини қозонолмаяпти. Аслида аксина бўлиши керак. "Кибернетика" институтидаги чикадиган тўпламда "Бозор иқтисодиёти шароитида аудит" номли маколам чиди ва унда бугунги аудит ҳақидаги ўз таҳлилимни бердиди.

... Магистрантлар билан сұхбатлашсангиз, ўз тәдқиқотлари, унинг ас жөнити, ўрганишда учраётган түсік ва мұаммалар хусусида истаганча гапирип беришлари мумкин. Мұхими, улар ўша тәдқиқотнинг қай дараҷада аҳамияти бор эканлигини исботлаб бера олади. Хўш, магистратура таълимида унинг мутасадидлари четдан туриб кўра билган қандай мұаммалари бор? Истиқболда "Бозор иқтисодиёти шароитида аудит" номли маркази раҳбарларидан беради:

Хилола УМАРОВА, 2-курс магистранти:

— "Бозор иқтисодиёти шароитида корхоналар молиявий ҳолати таҳлили ва ишлаб чиқариладиган маҳсулот рақобатардошлигига таъсир этувчи омилларни тадқиқ қилиш" деб номланган мавзууни ўрганишда "Ўзтемирйўловчиши" акциядорлик жамиятиянига ишламанинг таҳлилини бирор тадқиқотни таҳлидиди. Битириувчилардан бир неча нафари ўз тадқиқотларини хусусида фикр билдириши.

Гўзал ОТАЖНОВА, "Бухгалтерия ҳисоби ва аудит" мутахассислиги 2-курс магистранти:

— Мен ўрганаётган мавзуу суғурта компанияларни фоалиятини билан боғлиқ бўлиб, у "Бозор иқтисодиёти шароитида суғурта компаниясининг молиявий ҳолатига таъсир қилувчи ички ва ташки омиллар" деб аталади. Мамлакатимизда сұғурта бозори ва унинг компанияларни иши қонуний характеристика

да бундай идораларга мижозларнинг ўзлари ихтиёрий равища боришиади. Ўйлайманки, Ўзбекистонда ҳам суғурта компанияларни иши ривожланиши босқичига киради.

Хилола УМАРОВА, 2-курс магистранти:

— "Бозор иқтисодиёти шароитида корхоналар молиявий ҳолати таҳлили ва ишлаб чиқариладиган маҳсулот рақобатардошлигига таъсир этувчи омилларни тадқиқ қилиш" деб номланган мавзууни ўрганишда "Ўзтемирйўловчиши" акциядорлик жамиятиянига ишламанинг таҳлилини бирор тадқиқотни таҳлидиди. Битириувчилардан бир неча нафари ўз тадқиқотларини хусусида фикр билдириши.

Биламизки, ўтловчи ташиш обороти кўпроқ автотранспорт ва авиаотранспорта кузатилади. Темир йўл соҳасида эса асосан юк ташиш обороти катта ҳажмни эгаллайди ва айни пайтда у ўтловчи ҳам ташийди. Тадқиқотни олиб боришидан ягона мақсадим, маҳсулот рақобатардошлигини ошириш, кўпроқ йўловчи ташилишини таъминловчи таклифларни бериш, маркетинг ғафолиятини ўрганишдир. Тадқиқот ҳимоясидан сўнг у тегишил акциядорлик

Х.ТЎЙМАНОВА, "Ma'rifat"нинг махсус мухбири

МАГИСТРАНТ МУАММО ҚЎЯДИ

Чунончи, бу институтда ҳам мавжуд мутахассисликлар бўйича үкув-услубий ишларни такомиллаштиришига катта эътибор қаратилмоқда. Табиийки, талабалар магистратурада кўпроқ илмий тадқиқот билан банд бўладилар. Аммо улар иккى йил мобайнида бир қанча, аниқроғи, 15 та энг мұхим мутахассислик фанларидан вақти-вақти билан имтиҳон қилиб кўрилади. Үкув йилидаги иккى семестр мобайнида бу фанлар бўйича назарий эмас, балки амалий машғулотлар кўпроқ аҳамиятга эга. Чунки бу фанлар бакалавриатурада ҳам ўқитилган, демак, талабада фундаментал билим бор. Энди уни амалий жиҳатдан мустаҳкамлаш вазифаси туради.

Маълумки, Республика магистратура таълимида ҳамдустлик мамлакатлари орқали бир неча хорижий давлатлар худудларидан ўтади. Бунга кўра, тадқиқотни олиб қўраладиган кўпроқ таҳлилини бу тадқиқотни таҳлидиди.

Маълумки, институтда 77 нафар талаба битириб чиқиши мўлжалланмоқда.

Агар улар ўрганаётган мавзууларга назар ташлайдиган бўлсак, бу мавзуулар бир-биридан тамоман фарқли, лекин соҳада мұхим мұаммони ҳал этишга қаратилганлиги билан аҳамиятли. Амалдаги тартибга мувоғиқ, мавзуулар ўкув йилининг бошларидан мутахассислик таҳтишиларни таҳасисига осиб қўйилган. Магистрант мавзуулар ҳамда илмий раҳбарлар рўйхати билан таҳтишил чиққач, ўз ихтиёрига кўра бирорта тадқиқотни таҳлидиди. Битириувчилардан бир неча нафари ўз тадқиқотларини хусусида фикр билдириши.

Гўзал ОТАЖНОВА, "Бухгалтерия ҳисоби ва аудит" мутахассислиги 2-курс магистранти:

— Мен ўрганаётган мавзуу суғурта компанияларни фоалиятини билан боғлиқ бўлиб, у "Бозор иқтисодиёти шароитида суғурта компаниясининг молиявий ҳолатига таъсир қилувчи ички ва ташки омиллар" деб аталади. Мамлакатимизда сұғурта бозори ва унинг компанияларни иши қонуний характеристика

ХУҚУКИЙ МАДАНИЯТ – ТАРБИЯМИЗДАН ДАЛОЛАТ

Хуқуқ ва хуқукий маданият тарихига назар соладиган бўлсак, буюк алломаларимиздан Абу Наср Форобий бу борада ўз асар ва қарашлари билан дунёни лол қолдирганиннинг гувоҳи бўламиз.

Муғафакирнинг фикрича, жамиятда мұкамал қонунчилик ўрнатилиши учун, аввало, хуқукий маданият ва ахлоқий тарбия юксак даражада бўлмоғи лозим.

Бу борада одоб-ахлоқ, билим, маданият ва тарбия бевосита бир-бирини тўлдириб туришини айтиб ўтишимиз жоиз. Форобий ўз асарларидан бирида шундай дейдик, тарбия ақлни пайдо қилади, кимда тарбия бўлмаса кусурларни ижобий ҳусусият сифатида қабул қиласи. Қонун – саҳоват томон Йўлдир. Шу туфайли тарбияни мустаҳкамлаш учун барча имкониятларни сафарбар қўлса ҳам арзиди.

Ta'kid

Самандар РАЗЗОКОВ,
ТДЮИ талабаси

Форобийнинг фикрига кўра, кишиларда түғма кусурлар бўлмайди. Ҳар бир инсон түғилар экан, унинг қандай мұхитда тарбия топиши келгусида қандай инсон бўлиб шаклланиши учун асос бўлади.

Ўз ҳаётини фақат яхшилик ва савоб ишларга багишлаган инсон ҳеч қачон жамият ва давлат қонунларида таъқиқланган ишларни қилмайди. Бу эса унинг мамлакат қонунларини чин дилдан ҳурмат қилишини англатади. Бугун ёшларга хуқукий томондан таълим-тарбия беришини шакллантираётган эканмиз, Форобийнинг юқоридаги каби одилона фикр ва муносабатлари, "Афлотун қонунларининг мөхияти", "Фуқаро сиёсати", "Фозил шаҳар ахолисининг қарашлари" асарлари барчамиз учун қадрлидир.

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети қошидаги әкадемик лицейда Тошкент шаҳар ЎМКХТ бошқармаси, адлия бошқармаси ҳамда мазкур университет ҳамкорлигига "Тарихий билмасдан туриб, келажакни куриб бўлмайди" мавзууда баҳс-мунозара ўтказилди. Үндаги асосий фикрлар Президентимизнинг иккинчи чақирик Олий маъжлис тўққизинчи сессиясига мавзуза сида баён этилган асосий вазифалар, яъни фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг устувор йўналиш

ЎТМИШНИ ЎРГАНИШ – ЎЗЛИКНИ АНГЛАШДИР

лари ва тамойилларини ўрганиш доирасида бўлди.

Тадбир режасига мувоғиқ, ўкувчиларга тарихни ўрганиш ўзлигизни англаш, мустақиллик – ота-боболаримизнинг асрор орзус

АЗИЗЛИК ИЛМ БИЛАН

Мактаб ҳам маңнан, ҳам жисмонан бақувват, чинакам мәданиятли ўғыл-қызыларни тарбиялагандагина жамият күркіга айланади. Бунинг учун мұаллимлардан жуда күп мәхнат, са-марали иш юритиш талағат этилади. Тошкент шаҳар Акмал Ик-ромов тұманиндағы 245-мактабда ана шундай жонкуяр, фидойи ўқытувчилар күп. Үз фаолияти-ни болалар етакчилигидан баш-лаган устоз Фахриддин Мұхиддинов ҳам умрининг қарий 35 йилини ёш авлод тарбиясига бағишилади. Фидойи ўқытувчилар бўлди. Кўксига "Халқ маорифи аълочиси" нишонини тақди.

Мактаб ағфон урушида қаҳрамонларча ҳалок бўлган Тўлқин Жалолов номи билан аталади. Ўқувчилар уни доимо ёдга оладилар, шундай довюрак ўғлон билан фахрланадилар, у каби жасур, ватанпарвар бўлишини орзу қиласидилар.

Иллар ўтаверар экан. Мактабнинг ташкил этилганига ҳам ҳадемай 30 йил тўлади. Илм даргоҳи очилишида давлат арбо-

би ва таникли адаб Шароф Рашидов ҳам иштирок этган экан.

Айниқса, мустақиллик ийлар-ри мактаб ҳаётида катта ижобий ўзгаришлар рўй берди. Ўқувчилар компьютерлардан фойдаланиш имкониятига эга бўлишиди. 1998 йил мактаб фран-цуз тили фани чуқур ўқитила-

Maktabim — faxrim

диган тажриба-синов даргоҳига айланди.

Шаҳар ва туман ҳокимиияти, ҳалқ таълими бўлими раҳбариятининг ғамхўрлиги туфайли мактаб ийлай сайин ривожланиб бораёттир. "Сағон-нон" акция-дорлик жамияти мактабни ҳомийликка олгач, мактаб ошхонаси қайта таъмирланиб, ўқувчиларни арzon иссиқ овқат билан таъминланиши ўйлга кўйилди.

Бозор иқтисодиёти шароитида ўқытувчи бўлиб ишлаш ки-

шидан маҳорат ва сабр-тоқатни, қийинчилик ва етишмовчиликларга бардошли бўлишликни, болалар келажаги учун бошқаларга нисбатан кўпроқ фидойиликни талаб этади. М. Раҳматуллаева, А. Набиев, К. Мухиддинов, М. Турсунова каби ўқитувчилар ўзларининг касб маҳоратлари юқорилиги, ўқувчиларга фанлардан яхшироқ таълим бўриш иқтидорига эга экани билан хурмат ва эҳтиромга сазовор бўлишаёттир.

Болалик ийларини шу илм даргоҳида ўтказганлар орасида элга таникли олимлар, мұхандислар, санъаткорлар, ижодкорлар, тури жабхаларда маъсулнаметли лавозимларда ишлаб келаётганлар сафи кўпайиб бораёттир.

— Инсон мартабага илм билан эришади, — дейди мактаб раҳбари Фахриддин ака. — Азизлик, обрў-эътибор илм туғайлидир. Одам қанчалар кўп илм олса, камолот даражаси ҳам шунчалик юқори бўлаверади.

Ҳа, барча мушкултларнинг калити илмидир. Шундай экан, болаларни илмга муҳаббатли, кўпроқ китоб ўқийдиган, камтар кишилар қилиб тарбиялаш мұаллимнинг виждоний бурчи эканлигини ҳар дақиқа ҳис этиб турмок даркор. Шундагина келажагимиз эгалари бўлган ўғил-қызыларимиз маърифатли ва маънавиятли бўлиб, эл корига ярайди.

**М. КАРИМОВА,
шу мактаб ўқитувчиси**

СУРАТДА: Фахриддин Мұхиддинов ўқытувчилар давра-сида.

Бундан 30 йиллар мұқаддам Фарғона Давлат педагогика институтининг математика факультетини мұваффакиятли тамомлаб, қишлоғига қайтган ёш мұтакассис Хасанбой Турсунбоев ўз иш фаолиятини Олтиарық тұманинда 2-мактабда башлади. Үз касбига бўлган мұхаббат, ўқувчилар билан ишлеше ўш мұаллимга илхом берди. У тез фурсатда тұмандаги илфор педагоглар орасидан жой олди. Домланинг шогирдлари тұман, вилюп фан олимпиадаларида қатнаша бошлиди.

Буни ҳисобга олган тұман ҳалқ таълими бўлими раҳбарияти уни Марказий Фарғона чўл худудининг Кизилтепа қишлоғида жойлашған 29-мактабда илмий бўлим мудири вазифасыда ишлашга тақлиф этиди. Чунки ўша йилларда чўлдаги мактабда мұтакассислар етишмаслиги, етук кадрларга бўлган эхтиёж туғайли таълим-тарбия ишлари бирмұнча оқсанбонгандарди.

Бу тақлифга дастлаб рози бўлган Хасанбой, кейинчалик бироз иккапенди. Тўғриси, ўз қишлоғи, қариндош-урұулар даврасини ташлаб узок чўлга кетиш, қолаверса, оиласини иссиқ ўрндан бегона жойга кўчириб бориш, чўлнинг иссиқ-совуғига рўбарў қилиш домла учун ноқулай эди.

Аммо домлани ўзига билдирилаётган ишочч, қолаверса, "кимдир бориб ишланиши керак-ку, сени тақлиф этишдими, сен ўша ерда кераксан", деган қалб амри чўлга чорлади.

Дастлаб бироз кийинчилекларга дуч келган бўлса-да, кейинчалик, домла бу ишни маҳорат билан бошқарди.

Орадан кўп ўтмай жамоа тұмандаги илфор мактаблар қаторидан жой олди. Бунда X. Турсунбоевнинг мөхнати катта эди, албатта. Домланинг мактаб директори этиб тайинләндиши ҳам унинг мөхнати, билими ва үлдабуонлигига берилган баҳо бўлди.

— Ўша йиллари мактаб ўқувчиларининг сони 300 нафардан ошмас, синф хоналари эса мослаштирилган бинода жойлашган бўлиб, чўл шароитида катта кийинчи-

ликлар түғдирар эди, — деб эслайди Ҳасанбой ака.

Ҳа, турли жойлардан келиб мәхнат қилаётган чўлқуварлар ўз фарзандларининг пухта билим олишига эътибор бершишар, шароити ёмон бўлган мактабда ўқишидан кўра ўз қишлоқларига, ота-онаси, қариндош-урұфиникига юбориб, фарзандларини ўша жойда ўқитишлари табиий ҳол эди.

Домла раҳбар чўлдаги, энг аввало, мактаб учун янги бино қуриш ҳаракатига тушди. Мактаб ишларидан ортиб, турли ташкilotларга, раҳбарларга мурожаат қилиш, хулас, югуриб-елиши натижасыда чўлда 1991 йили барча шароитларга эга бўлган янги мактаб биноси куриб битказилди ва шу йили фойдаланишига топширилди. Бундан бу ерда чўлқуварларнинг 800 нафар-

ликлар түғдирар эди, — деб эслайди Ҳасанбой ака.

Дарҳақиқат, мактаб ўқитувчи ва ўқувчиларининг тұман, вилюп миқёсида ўтказилиб келинаёттан турли танловлар, мусобақалар, фан олимпиадаларида дадил иштирок этиб келишаётганлиги жамоада олиб борилаётган ижобий ишлар самараси, десак адашмаймиз.

Бугун мактабда мәхнат қилаётган С. Тошкўзиева, М. Рустамова, А. Султонов, М. Жамалова, Ф. Мўминова, С. Халилова каби устозлар тұманнынг илфор педагоглары сафидан ўрин олган.

Ўқувчиларнинг бўш вақтларини унумли ўтказиш мақсадида мактабда ўндан ортиқ

Ўша куни шошилиб кўчада кетаётган эдим, тўсатдан тўғримдан чиқиб қолиб менга кулимсираб ўтиб кетдингиз. Сизнинг чехрангиз менга иссиқ кўрингани учун орқамга қарадим, сиз ўша табасум билан ортингизга қараб кўйдингиз ва йўлингизда давом этдингиз. Мен сизни танимадим. Шошилганимча бекатга етиб олдим ҳамки, сизни эслай олмадим. Кутган автобусим етиб келди, унга чиқдим, манзилим узок бўлгани учун орқарок ўринидек жойлашдиму бирдан миямга уриб қолди, ахир, бу Сиз зингиз. ... Ўз-ўзидан ўрнимдан туриб масдим...

Bag'ishlov

сиз билан тортишганимда, факат баҳо учун ўқишимни юзимга айтиб, уришардингиз. Керак бўлса "уч" ол, илмнинг қадрига етиб ўки, дердингиз. Мен эса бошқа син-фдошларимга нисбатан менга ноҳақ баҳо кўйганингизни айтадим. Сиз бўлсангиз, унданда ошириб улардан ҳам "паст" баҳо кўйиб берардингиз. Мен эса айнан билимимни сизга исботлаш учун тинмай ўқирдим, кечалари ухламасдим, китобдан бош кўтармасдим...

СИЗДЕК УСТОЗНИ ТОПМАДИМ, ҲАЛИ

кетдим, эшикка қараб интилдим, тушиб қолишига уриндим, лекин автобус бекатдан кўзгалган эди. Кейинги бекатда тушиб қолдим, сизни учраттган ерга қараб югурдим, атрофи қараб чиқдим, бироқ Сизни учратолмадим. Мен нега сизни ўша заҳоти танимадим, билмадим? Шу атрофдаги юзлаб бинолардаги минглаб ходондолнарнинг бирорда истиқомат киларсиз балки, лекин мен сизни қаердан излай? Мен ўз-ўзимни койидим, ич-ичимни тирнадим. Менинг кўп қийнаган, ҳамма кўкка кўтариб мақтаганда, фақат менга last баҳо кўйган, ўй-кусиш кечаларимга сабаб бўлган, ўзим роса "ялинтирган" ўқитувчим, менинг азиз мұаллимам — Шоира опа! Сизни танимай ўтиб кеттанимда ҳаёлингиздан нималар кечдийкин? Балки, ўйлагандирсиз, атайлаб таниб-танимай ўтиб кетди, деб. Йўқ асло! Ёдингиздами, ҳамма фандан "аъло" фақат сиздан "тўрт" баҳо олардим. Аламим бўғзимга тикилиб,

Шоира опа, мен сизни соғиндин, кийнаб-қийнаб кўйган баҳоларнингизни соғиндин, мен учун куюниб, насиҳат қилишларнингизни жондан ортиқ соғиндин. Қарлардадир мени ўйлаб, менинг мұваффакиятларимга ҳайрихо бўлган азиз устозим, мен Сизни уннуганим йўк.

**Шаҳноза ҲАЙДАРОВА,
"Бунёдкор" ёшлар телеклуби ходими**

Ta'lím muassasalarida

дай-техникасини бойитишга сарфланмокда. Мактаб ўз маблағи эвазига 2001 йили алоҳида иситиш қозонхонаси куриб олди. 2002 йили эса мактаб томи шифер билан қопланди. Албатта, бунда тұман ХТБ, мактаб ота-оналар кўмитаси, ҳомий ташкилотлар ҳам қараб түришади. Бири шифер билан таъмин этишда улуш кўшишди. Энг асосийси, раҳбарларнинг илфор педагоглары сафидан ўрин олган.

— Ҳали олдинда қиладиган ишлар кўп, — дейди X. Турсунбоев. — Мактабда баликчилик, ўрдакчилик соҳасини ташкил этишини кўзлаб турибиз. Бундан ташқари, репититорлик, миллий хунармандчилик бўйича ҳам сармояндандан ташқари маблағ ишлаб топиш режасини тушиб кўйганимиз. Энг асосийси мактабда таълим-тарбиявий ишларни юқори савияга кўтариш, ўқувчиларимиз келажакда мустақил юртимизнинг комил инсонлари бўлиб етишишларида астойдиган мәхнат қилиш бош мақсадимиздир. Бу борада бизга тұман хокимлиги, тұман ҳалқ таълими бўлими яқындан ёрдам берилбек келмокда. Айниқса, 2002-2003 ўкув йилида мактабимизга интернет каналига боғланиш мосламасига эга бўлган япон грантины олиш режалаштирилганлиги жамоамиз меҳнатига бўлган юксак баҳодир.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, бугуннинг раҳбари кабинетдаги курсида ўтириб эмас, елиб-югуриб, жамоа учун шартарни яратиш ишида жон кўйдириб яшамоги шарт. Бундан раҳбарлар юртимизда кўплаб топилади. Биз бугун қаламга олганимиз X. Турсунбоев ана шуларнинг бири. Элим деб, юртим деб ёниб яшаттади. Ёш ниҳоллар орасига ҳар йили экилаётган бўлган ўзига 2-3 тонна дон йигиштириб олиниб, топилган маблағ мактабни таъмирлаш ва мод-

РАҲБАР ТАДБИРКОР БЎЛАСА...

дан зиёд фарзандлари замон талаби асо-сида таълим-тарбия олмоқда. Уларга 66 нафар малакали педагог устозлик қилмокда. Уларнинг аксарияти шу мактабнинг со-биқ ўқувчиларидир.

— Ҳасанбой Турсунбоев раҳбарлик қилаётган мактаб жамоаси бугунги кунда ўз ну-фузига эга, — дейди Олтиарық тұман ҳалқ таълими бўлими мудири Хотамали ака Ибрагимов. — Мактабда бир неча бор тұман миқёсида очиқ семинарлар ўтказилиди. Уларда фан мұтакассислары ўқувчиларга берілген билимлар савияси юқори эканлиги, дарслар бугунги кун талаби асо-сида олиб бориши эътироф этилган. Тұманнынг шароити оғир бўлган худудида жойлашган бўлишига қарамасдан, мактаб талайгина ютуқларни кўлга киритмоқда.

тўғараклар фаолият кўрсатиб келмоқда, турли спорт мусобақалари ўтказилиб бориши анъана тусини олган. Шунингдек, тұман прокуратураси, ички ишлар бўлими ходимларининг мактабда тез-тез бўлиб, сұхбатлар ўтказиб бориши ҳам ўқувчиларнинг билимлари ошишида муҳим аҳамият касб этмоқда.

Бугунги раҳбар тадбиркор бўлмас экан жамоада иш юришмайди. Ҳасанбой домлада ҳам худди шу тадбиркорлик, ишбильармонлик руҳи шаклланган. Мактабда сармояндандан ташқари маблағ топиш яхши йўлга кўйилган. Худуддаги 1,5 гектар ерга кўчат экиб бўғ яратиди. Ёш ниҳоллар орасига ҳар йили экилаётган бўлган ўзига 2-3 тонна дон йигиштириб олиниб, топилган маблағ мактабни таъмирлаш ва мод-

**Акрамжон ТУРСУНАЛИЕВ
Фарғона вилояти**

ОНАСИГА АЧИНМАГАН ФАРЗАНДЛАР

ЁХУД...

Олайлик, биргина енгил табиатли аёл ёки фоҳишанинг касофати нафақат узини, балки бир неча кишиларни, ҳатто бир неча оиласи ҳам бадном қилиши мумкин.

Халқимизда қуруқ тұхматдан узинг асра, деган гап бежизга айттылмаган. Гоҳида тұхмат балоси бошга түшанды унча-мұнча пихини ёрган одам ҳам эсан-кираб қолиши ҳеч гап әмас.

Воҳид исмли йигит суд залидан чиқиб келиши билан: "Мен ҳукуқ идоралари ходимларидан, айниқса милиция терговчиси Одил акадан бехал миннатдорман. Улар адолатни қарор топтиришди. Мен қамалиб кетишиндің күркәнім йүк. Гулдай иккі фарзандымнинг онасига хиёнаткор бўлиб қолишидан күркәм", деган эди менга. Шу тобда Самарқандда бўлган бир воеа эсимга тушди.

Самарқанд шаҳрида яшовчи ёши 60 дан ошган арман миллиатига мансуб Н.Керапатян хотинини бегона эркак билан хиёнат устида ушлаб олиб, уларнинг иккаласини ҳам ошхона пичоги билан чавақлаш ташлайди.

Суд ҳукми билан айбор 5 йилга озодликдан маҳрум этилди.

Аммо унинг 29 ёшдаги үғли 25 ёшдаги қизи суднинг ҳук-

мидан норози булишиди.

— Бу ҳолатда отамизнинг айби йүк. Чунки отамиз ойимизни (ойи дейишига ҳам уялапмиз) шу қадар яхши курардик, үз аёлига бу қадар яхши мұносабатда бұладиган эркакларни тониш қийин, — дейишиди.

Суд қарорини үзгартырмади. Аммо фарзандлар ҳам фикрини үзгартыришгани йүк.

— Майли қонун шуни талаб қылар экан, биз нима деймиз. Начора. Лекин биз онамизга әмас, отамизга ачинайпмиз. Ахир, у онамни севарди. Онамиз нафақат отамга, балки бизга ҳам хиёнат қилди.

Демек, хиёнатни ҳеч ким ке-чирмайди, ҳатто у фарзанд булса ҳам.

Наманған вилоятининг Чустумани Тепақурғон қишлоғидаги Мамашарифнинг хонадонида булаёттан түйда учта буз бола жанжаллашиб қолади. Сабаб, үз опаси номига айтилған тавқи лаънатга чидай олмаган 1980 йилда туғилған А.А. узини ҳам ҳақоратланған ҳисоблаб, үзидан уч ёш катта А.Фофурнинг күкрак қысмуга пичоқ уради. Унинг ёнини олған А.Рустамнинг ҳам елкасига пичоқ санчади. Натижада уларнинг бири ўша заҳоти, иккінчиси касалхонада бандаликни бажо келтиради.

Иккитаси нариги дунёга рихлат қилған, биттаси панжара ортига кетган бу йигитларнинг айби нимада?

Нима сабаб булишидан қатъий назар, бу фо жеага бузуклик сабабчи бўлди. Бу гал унинг жирканч ишларининг жабрини укаси тортадиган бўлди.

Бир куни ишхонамизга ёши саксонлар атрофида, соч соқоллари опроқ чол кириб келди. Юзлари ғамгин. Ичидағи дарду ҳасрати юзидан аён эди гүё.

Бироз үнгайсизланиб, гап қотди.

— Болам, айтишга тилим бормайди, аммо айтмасам дилим куяди. Мен қизимни қидириб келдім. Мана сурати. Шу қизимни қишлоғимиздаги бир бемаза аёл йўлдан уриб, узи билан Тошкентга эргаштириб келибди. Падарига минг лаънат унинг, бир-иккита одам уни уша аёл билан кўриди. Қишлоқда бош кўтара олмай қолдим. Нима бало урди қизимни, билмайман. Аммо отасиман. Уни топиб бир гаплашмасам, гапимга кирмайдиган бўлса, ча-вақлаб ташламасам бўлмайди.

Отахонни шаштидан қайта-риши мақсадида:

— Ахир, бундай қилсангиз жиноят қилған бўласиз. Қолаверса, қизингизни түрги йўлга

солсангиз яхши бўлиб кетар, — дей тасалли бердик.

— Яхши бўлиб кетмай улсин. Бу бетавфиқ етти пуштимизга иснод келтирди, — деб бошини қуий солди чол.

Сунг, чуқур уф тортиб:

— Бундай боланинг боридан йўғи яхши эди. Эсиз, шу нотавон қизимни деб, олтмиш йил далада ишлабман-а...

Қани эди шу дам шаҳарда бетамиз дугонаси билан таралла бедод қилиб юрган қиз отасининг бутун умр бўйи уларни деб қилған меҳнатини зарча англасса, ёки бутун умр ҳалол меҳнати билан топган обрўйини бир ойда чилпарчин қилиб юборганини тушунса. Афус, фоҳиша зоти узини бу қадар кўрмаганида, жилла қурса қишлоқда бош кўтаролмай юрган ота-онасини, ака-укасини уйлаган бўларди. Аммо уларда ақл бўлса, бу йўлга киравмиди.

Бу эса яна бир фоҳишанинг отасига тигсиз етказган тузалмас жароҳати эди.

Бундай мисолларни яна кўплаб келтиришимиз мумкин. Аммо мақсадимиз уларни бирма-бир санаш әмас, балки жирканч иллатнинг жирканч касофатларидан кутилиш учун чукурко тушуниб олишdir.

Шуҳрат Хуббим Тош

Куни кече Республика Баш прокуратурасида Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридан вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссиясининг наебатдаги йигилиши бўлиб ўтди. Йигилишни комиссия раиси, Республика Баш прокурори Р.Қодиров олиб борди.

Тадбирда комиссия аъзолари, шунингдек, Тошкент шаҳар, Тошкент, Навоий, Самарқанд ва Сирдарё вилоятлари ҳоким ўринбосарлари — комиссия раислари ҳамда Қорақалпогистон Республикаси, Тошкент шаҳар ва вилоят прокурорлари иштирок этдилар.

МУҲИМ МАВЗУ МУҲОКАМАСИ

Кун тартибида иккита масала, Навоий, Самарқанд ва Сирдарё вилоятида ҳуқуқбузарликка мойил ўсмирлар билан олиб борилётган огоҳлантирув тадбирлари, иқтидорли ўқувчиликка қўллаб-қувватлаш, тарбия оғир ва ўзлаштира олмайдиган ўқувчиларни тўғракларга жалб қилиш ва ҳуқуқий таълим аҳволи ҳамда Тошкент шаҳар ва Тошкент вилоятидаги давлат ва жамоат ёрдамига муҳтоҷ, ота-онасиз қолган вояга етмаганларни мухофаза қилиш, уларни мактабдан ташқари мусассасаларга жалб қилиш, васийлик ва ҳомийлик органлари фаолиятида қонун ҳужжатларига риоя қилиниши аҳволи мухокама қилинди.

МУҲБИРИМИЗ

Бола тарбиясига эътибор қилинган оиласида яхши фарзандлар вояга етади ва мамлакатда комил инсонлар кўпаяди. Республика Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 16 майдаги 162-сонли қарори асосида маҳаллаларда педагог-тарбиячилар штати ташкил этилди. Уларнинг милиция таянч пунктларида фаолият юритиши профилактика инспекторлари томонидан ҳисобга олинган тарбияси оғир ўсмириларни түгри йўлга солишида бир-мунча кўл келади.

Андижон вилояти ички ишлар бошқармаси ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бошқармаси бошлиги, милиция подполковники Тулқин Мирзаабдуллаев мазкур қарор талабларининг вилоятдаги ижроси хусусида шундай дейди:

— Вазирлар Маҳкамасининг ушбу қарори асосида маҳаллаларга 30 ёшгача бўлган, жисмонан бақувват, камида 5 йилдан кам бўлмаган педагогик стажига эга бўлган, спорт ва бизнесни тушунадиган, маҳалладаги ёшларни ёки тарбияси оғир бўлган вояга етмаганларни ўз орқасидан эргаштириб, улар билан бирга шутулланадиган педагог-тарбиячи лавозимларининг киритилгани жуда хайрили иш бўлди. Шу боис ҳозирги кунда вилоятда ушбу лавозимларга мутахасислар тайинлашга жиддий эътибор олиб кириш масалаларига алоҳида.

Вилоят ҳокимлиги томонидан милиция таянч пунктларини барпо этиш, уларнинг инфратузилмасини тақомиллаштириш борасида бирмунча ижобий ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Милиция таянч пунктларини қуриш, таъмилаш ва жиҳозлашга шаҳар-туман ҳокимларни, оталиқ ташкилотлар томонидан жуда катта лейтэнанти ёрдам берилди. Янги милиция таянч пунктлари куриш учун 11 жойда ер майдони ажратилди. Қурилиш, компьютер техникаси ва бошқа воситалар сотиб олиш учун вилоят, шаҳар, туман ҳокимларни ва бошқа оталиқ ташкилотлар томонидан ҳамма-

си бўлиб 30,3 миллион сўмлик маблағ сарфланди.

Вилоятда Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 16 майдаги милиция таянч пунктлари инфратузилмасини тақомиллаштириш ҳақидаги қарори талаблари ижросини таъминлаш мақсадида вилоятда амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар юзасидан тадбирлар режаси ишлаб чиқилиб, ижро учун тегишили вилоят ташкилотларига ва шаҳар-туман ҳокимларига жўнатилди. Қарор асосида вилоят комиссияси тузилиб, комис-

милияция таянч пунктларининг 12 таси курилиб, таъмилаш ишлари битказилди ва барча зарур шарт-шароитлар яратилди. Уларнинг аксарияти маҳалла гузарларида қад ростлаган ёки гузарга яқин жойларда жойлашган бўлиб, ҳамкорликда иш ташкил этиш имконияти мавжуд.

Туманнинг Собир Раҳимов номли маҳалласи профилактика инспектори, милиция катта лейтэнанти Т.Мамадиёров милиция таянч пункти биносининг ўзида жойлашган спорт залида маҳалланинг ҳуқуқбузарлик содир этиши мумкин бўлган ва милициянинг профилактик

мазкур қарор талабларидан келиб чиқиб тузилган тадбирлар режасида маҳаллалардаги ишламай юрган ёшларни иш билан банд қилиш мақсадида милиция таянч пунктлари атрофларида, маҳалла гузарларида кичик бизнесни ривожлантириш, яъни дурадгорлик, миллий хунармандчилик, кийим бичиш ва тикиш цехлари, бошқа кичик корхоналар ташкил этиш лозим, деб кўрсатилган. Шу боис, вилоятнинг шаҳар-туманларидаги кўплаб маҳаллалар гузарларида бундай кичик бизнес тармоқлари ва тадбиркорлик мажмуаларини вужудга келтириш мақсадида меҳнат ва аҳолини ижтимоий мухофаза қилиш тизимлари билан ҳамкорликда иш олиб борилмоқда.

Хар бир ташкил этишган милиция таянч пунктларининг атрофидан вояга етмаган ёшларни шутулланадиган спорт майдончалари булишига, маҳалла қўмитаси, хотин-қизлар қўмитаси ва яраштирув комиссияси аъзолари, маҳалла посбонлари ҳамда педагог-тарбиячиларни жойлаштириш ҳамда кичик бизнес тармоқларини ташкил этишга ҳам имконият мавжуд бўлиши алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Қаердаки ўзаро ҳамкорлик яхши йўлга қўйилган бўлса, уша ерда ишлар олдинга силжийди. Сифат яхшилини, самара ортаверади. Шу боис, вилоятда Вазирлар Маҳкамасининг халқ тинчлигини таъминлаш ишини яхшилашга қаратилган тегишили қарорлари талабларини бажаришда мухим роль ўйнайдиган ҳокимларни, ташкилотлар, ички ишлар идоралари тизимлари, халқ таълими, ўрта махсус қасб-хунар таълими маркази, меҳнат ва аҳолини ижтимоий мухофаза қилиш идоралари, соглиқи сақлаш, ёшларнинг "Камолот" ижтимоий ҳаракати, спорт қўмиталари, "Маҳалла" жамғармалари ўртасидаги ҳамкорликни йўлга қўйишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ш. РЎЗИЕВ ёзиб олди.

ПЕДАГОГ-ТАРБИЯЧИ- ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИГА ЁРДАМЧИ

сия раиси этиб вилоят ҳокимининг ўринбосари А.Содикон тайинланди ва комиссия тарбибига вилоятнинг тегишили ташкилотлари раҳбарлари киритиди.

Вилоятнинг айрим шаҳар ва туманларida қарор талабларини түгри тушунган ҳолда аҳолининг ҳуқуқий маданиятини ошириш ва айрим муаммолар маҳалланинг ўзида ечимини топиши, маҳалладаги вояга етмаганлар ва ёшларни биринчидан таъмилашган ҳолда жойлашган майдончаларни таъминлаш мақсадида кичик ва урта бизнесни маҳалладаги ички ишлар бўлимида ҳисобда турдиган, тарбияси оғир, 12 ёшдан 17 ёшгача бўлган 20 нафар вояга етмаганларга буш вақтларини бекор ўтказмаслик ва ҳар хил ёмон оқимларга кириб кетмасликлари учун милиция таянч пункти қошидаги спорт майдончасида спортивнинг бокс турнири буйича машгулот ўтказиб келмоқда.

Жумладан, Қўргонтепа туманида туман ҳокими Маликжон Қосимов раҳбарлигидаги кириши мулжалланган 15 та

ЎҚУВЧИЛАР ҚАЙСИ ДАВЛАТДА ЯХШИ ЎҚИТИЛАДИ?

ЮНИСЕФ доирасида фаолият юритувчи "Innocenti Research Centre" маркази энг ривожланган 24 та давлатнинг таълим тизими бўйича тадқиқот олиб борган. Маълум бўлишича, мактаб ўқувчиларининг дарсларни ўзлаштиришлари Жанубий Корея ва Японияда яхши йўлга кўйилган. Уларда бор ўғи 1,4-2,2 фоиз ўқувчилина дарсларни ўз вақтида ўзлаштира олмас экан. Рўйхатнинг уччини ўрнига Финляндия лойик топилган бўлса, Буюк Британиядаги еттинчи, Францияга ўн иккичи, АҚШ ва Германияга 18 ҳамда 19-уринлар насиб этган. Тадқиқотчиларнинг фикрича, яхши ўзлаштиришда молиявий жиҳатдан юқори даражада таъминланниш ва ота-оналарнинг таъсирлари ҳам муҳим рол ўйнайди.

ШАРОН: ТЕРРОРЧИЛАР АЛБАТТА ЖАЗОЛАНАДИ

Истроил бош вазири Ариэль Шарон Кениядаги меҳмонхонада юз берган портлаш ва ушбу давлатнинг ҳаво сарҳадлари ҳаркатланаётган Истроил самолётига ўюнтирилган хужум жавобгарлари қўлга олиншига ва жазоланишига ваъда берди. Бортидаги 261 нафар ўйловчи билан Кениядан Тель-Авив томон парвоз қилинган Истроил самолётига "Стрела" зенит-ракетасидан хужум қилинган, лекин у ўз манзилига муваффақиятли кўнган. Бирор Африканинг ушбу давлатидаги Истроил компаниясига тегишли "Парадиз" меҳмонхонасида содир бўлган террор акти туфайли 12 киши ҳалок бўлиб, бир неча киши жароҳатланган эди.

АШХОБОД РОССИЯДАН ЖИНОЯТЧИЛАРНИ СЎРАМОКДА

Ушбу ҳафта аввалида Ашхободда Туркманистон президенти Сапармурод Ниёзов кетаётган машиналар кортежига хужум ўюнтирилганлиги хусусида хабар берилган эди. Бугун эса расмий Ашхобод Москвадан ушбу жиноят ортида турган кишиларнинг берилишини талаб қилимоқда. Россиядаги Туркманистон дипломатик корпсунинг маълумотига кўра, собиқ қишлоқ хўжалиги вазири Сапармурод Иклимов Швецияда яшаётган бўлса, собиқ ташки ишлар вазири Борис Шихмуродов, Марказий банкнинг собиқ раиси Худойберди Оразов ва Туркманистоннинг Туркиядаги собиқ элчиси бўлган Нурумхаммад Ҳаномовлар бугун Россиядан паноҳ топганлар. Ҳозирда уларнинг жиноятчиларни хусусида Ашхобод етарли маълумотга егалигини таъкидлашмоқда.

ҲОСИЛДОР ЕРЛАРГА КИМ ЭГАЛИК ҚИЛАДИ?

Буюк Британиянинг қироличаси Елизавета II бу машҳур диёнинг энг бой гәли ҳисобланса-да, ер мулкининг катталиги бўйича ҳаттоқи биринчи ўнликка ҳам киритилмайди. Аксинча, бунда унинг ўғли, шахзода Чарльз Уэлъ кироличдан оддинда туради. Бунинг исботи учун мана бу рақамларни келтириб ўтишнинг ўзи кифоя. Учинчи мингилликнинг бошига келиб, 20 та энг йирик ер эгаларига Англиядаги 8462 км/кв. ер тегиши эланлиги маълум бўлиб қолди. Ушбу ер майдонига Люксембург сингари гўзал давлатдан 4 таси жойлашиши мумкин. Айни пайтда шуни таъкидлаш жоизки, Бирлашган Қиролликнинг умумий майдони 244 минг км/кв.ни ташкил қиласди.

Маълумки, Буюк Британиядаги ер эгаларининг сара гурухи (элитаси) таркибида кириш учун 59 км/км.дан кам бўлмаган ҳосилдор ер майдонига эгалик қилиш зарур. Ер корчалонларининг биз биладиган "йигирмалик" рўйхатидаги илгорликни 9-герцог Баклей эгаллаб турибди. У 78 ёшига киргунча ҳар доим ер ишқивози бўлиб келган. Герцогнинг айтишига қараганда, у ўз ерларини ҳар куни автомашинада айланаб чиқиши хуш кўради. Ва бу одат тусига кириб қолган. Бунда у ўз машинасининг орка ўринидига буюк Леонардо да Винчи чизган суратлардан бирини олиб юриши маълум бўлган. Шунингдек, унинг Шотландияда ҳам ер майдонлари бор. Бунинг сабаби, у ўз ер майдонларида буюк рассом чизган тенгиз суратлардан куч олиб, атрофга магнур назар солиб юриши учун экан. Шотланд оролларида унинг эгалик қиласидаги ер майдони 1096 километр

квадратдан ортикроқни ташкил қиласди.

Тадқиқотчи Кевин Кахилнинг айтишича, ерга эгалик қилиш борасидаги ахвол ўрта асрлардан бўён ҳеч ўзгармасдан анъанавий тарзда давом этиб келаяти. Ҳудди илгаригидек инглиз зодагонлари ўз бойликларини илк фарзанд ҳак-хуқуқлари билан бофлик бўлган одат орқали сақлаб келадилар. Бу одатга кўра, ермulk ва унвонлар фақатгина катта ўғил номига ўтади. Колган ўғиллар эса келажакларини ўзлари мустақил раввиша ҳаракат қиласди.

Пертшир графлигига жойлашган иккичи ўриндаги ер майдони олдин 10-герцог Атоллага тегиши бўлган. 1996 йилда ўзидан меросхўр қолдирмасдан вафот этишидан олдин ўзининг ҳамма мол-мулкларини фонд бошқарувига ўтказилиши учун васиятнома қолдирган эди. Сабаби, у молмulkин Жанубий Африкадаги жиҳонга қолдириши ҳеч ҳам истамаганди. Маълумки, ушбу герцог Буюк Британиядаги ўз куролли кучларини ташкил қилган маъшур зодагон намояндаларининг энг таниклиаридан эди.

Рўйхатдаги 3-уринни шахзода Чарльз Уэлъ эгаллайди ва унинг кўлида 1337 йилда ташкил қилган ер-мулклари мавжуд. Бу бойлини шахзоданинг ўзи шахсан назорат қиласди. У кирол бўлиши билан барча ер-мулк анъанага кўра унинг вориси ва меросхўрига ўтади. Фақатгина шахзода Чарльз шахсан сотиб олган 8 минг гектар ергагина эга бўлиши мумкин.

Хориж матбуоти асосида Насиба ЭРХОНОВА тайёрлади.

Иқтисод соҳасидаги Нобел хотира мукофотига сазовор бўлган буюк олимлар ҳақидаги ҳикояларимизни яна бир америкалик иқтисодчи олим Жеймс Мақжилл Бюкенен олиб борган илмий тадқиқотлар ва унинг ҳаёти билан боғлиқ маълумотларни ёритиш билан давом эттирмоқимиз.

1986 йили Ж.Бюкененга иқтисод соҳасидаги Нобел хотира мукофоти «иқтисодий ва сиёсий қарор қабул қилиш назариясининг шартномавий ва конституциявий асосларни тадқиқ этганини учун» насиб этди.

Ж.Бюкенен ўз умрининг қирк йилидан ошикроини фанда ижтимоий танлов назарияси деб аталаидиган соҳага багишилади, шу йўналишда етук мутахассис сифатида ҳалқаро миқёсда тан олинида ва одатда сиёсатшуносликка таалуқли бўлган доира-ларга иқтисодий усулларни тадбик қилиди. Олимнинг бу соҳада ўтказган таҳлилиларнинг хисоблашга ёндошув ҳам алтернатив (муқобил) сиёсат ва жараёнларнинг позитив базарот таҳлили билан аниқланиши лозим.

Конституция ва конституциядан сунгги танлов ўртасидаги фарқ илк бор Жеймс Бюкенен ва Гордон Таллаклар ҳамкорлигига ёзилган «Келишувни ҳисоблаш» (1962) монографиясида баён этиб берилди. Викселлнинг сиёсатга мураккаб ўзаро фойдаларни алмашув жараён сифатида қарашларини ривожлантира бориб, Бюкенен ва Таллак, ҳандай қилиб бу алмашувни, барча қатнашчилар конституция танлови миқёси соғозитив натижа олишга умид қила оладиган қилиб ташкил этиш мум-

сларнинг сиёсий тизимдаги сиёсатчи, бошқарувчи ёки бирократ сифатидаги фаолиятлари туфайли бериладиган тартиб-интизомлари конституциядан сунгги боқсичда давлатнинг кучайишига имкон юратади. Бу ҳол Томас Гобснинг сиёсий рамзи бўлган Левиафан таҳдидини намоён қиласди, бу рамз билан у автократ давлатни белгилаганди. Бюкенен учун ечим сиёсатнинг, бошқарув ва бирократиянинг замонавий назарияларини институт ва қоидаларни шакллантириш учун кўллашдан иборат эди.

Ж.Бюкенен ўзининг кейинги ишларида конституциявий исполот бундан кейин ҳам зарурлигини таҳлил қилиб ривожлантириди. Ричард Е.Вагнер билан ҳамкорликда ёзилган «Демократия таҷдиллиқда» асарида мувозанатлаштирилган бюджетнинг конституция таҳлаблари интизом моделини таҳлил қилиш йўли билан асослаб беради.

Олимнинг 1980 йили ёзилган яна бир «Хукматнинг солиқи тар-

ИЖТИМОЙ ТАНЛОВ НАЗАРИЯСИ

Ижтимоий танлов назарияси хусусий шахсларнинг сайловчи ёки солик тўловчи, лобист ёки сиёсатчиликка номзод, сайланган сиёсатчилар ёки сиёсий партиялар аъзолари, бирократ ёки хукumat бошқарувчиси ва судьяси сифатидаги ролларида ўзларини тутишлари сиёсий ҳамжамият ҳолатига ҳандай таъсир қила олишини башорат қилишга интилади. Иқтисодий назария эса, аксинча, хусусий шахсларнинг харидор ёки сотовчи, ишлаб чиқарувчи ёки ишчи, инвестор ёки тадбиркор каби органик роллардаги ҳаракатларини, умуман, иқтисодида натижалар билан боғлашга ҳаракат қиласди.

Сиёсий алмашувни ўрганаркан, Бюкенен ижтимоий танловнинг иккита бир-бираидан фарқ килувчи концептуал миқёсими ажратиб кўрсатади, яъни танловнинг бошлангич конституция (контитуция) қабул қилингунга қадар) миқёси ва конституциядан сунгги миқёс. Биринчи миқёсни тадқиқ қиласди конституциянинг иқтисодий назариясини ишлаб чиқишина фарз қиласди, айни дамда иккичиси эса сиёсий муассасаларнинг иқтисодий назариясини ишлаб чиқиши амалга оширади. Иккала миқёсни тадқиқ фарқ ҳудди одамлар ўзин вақтида қиласди, иккиси палатали ва бир палатали қонун қабул қилувчи органлар тадқиқ этилди. Ж.Бюкенен ўзининг «Жамият маблағлари ва демократик жараён», «Жамият молларига талаб ва таклиф» деб номланган илмий ишларида турлича қўллашарни ўрганиб чиқди.

Ж.Бюкенен «Озодлик чегаралари: анархия ва Левиафан аро» асарида муҳофазаловчи давлат билан ишлаб чиқарувчи давлат ўрта-сига чегара кўйди. Унинг Фикрича, конституцияни шартнома (ёки доирасида сиёсий ташкилот мавжуд бўлган қондада ва амаллар макалаларни қондаси, иккиси палатали ва бир палатали қонун қабул қилувчи органлар тадқиқ этилди. Ж.Бюкенен ўзининг «Жамият маблағлари ва демократик жараён», «Жамият молларига талаб ва таклиф» деб номланган илмий ишларида турлича қўллашарни ўрганиб чиқди.

Энди олимнинг таржимаи холи тўғрисида қисқача маълумот бераби ўтамиз. Жеймс Бюкенен 1919 йилнинг 2 октябрида АҚШнинг Теннесси штатида туғилган. Аввалига Теннесси педагогика коллежида, сунгра шу ердаги университетнинг иқтисод факультетида таҳсил олди. Иккичи жаҳон уруши йиллари у ҳарбий денгиз кўшишларидаги штаб официери бўлиб хизмат қиласди. 1945 йили Ж.Бюкенен Анна Бакка билан турмуш курди. Уларнинг фарзандлари бўлмаган.

Нобел мукофотидан ташкири, Ж.Бюкенен кўплаб давлат мукофотларига сазовор бўлган. У бир неча йил Жануб иқтисодий асосларни асарида ташкилот томон сакрашдан ибораттирди. Бу ташкилий тизим доирасида хусусий ишлаб чиқарилган товар ва хизматлар билан ташкил этилган савдо ва айирбошаш бу жараён қатнашчиларининг ўзаро фойдаси учун имкон юратиш мумкин.

Ж.Бюкененning нуқтаи назаридан қараганда, ишлаб чиқарувчи конституцияни шартнома биргаликда ишлаб чиқарилган товар ва хизматларга нисбатан кўллади. Бироқ якка шах-

тиши» асарида хукматнинг солиқи тартиш соҳасидаги ваколатларини конституциявий чеклаш конституциядан кейинги сиёсат модели (унда хукмат фойдани максималлаштиришга интилевич орган сифатида қаралади)дан келиб чиқиб асослаб берилади. Бюкенен мувозанатлаштирилган федерал бюджетни талаб этиувчи конституциявий ўзаришларнинг турли тақлифларни бевосита ва билвосита кўллаб-куватларди. Айнан юқорида келтирилган асарлари ва уларда кўтарилилган долгзарб масалаларнинг ижобий ечими-лари учун Ж.Бюкененнинг номзоди Нобел мукофотига даъвогарлар рўйхатига киритилган эди.

Швеция қироллик фанлар академияси олимларнинг фикрича, «Бюкененнинг асосий ютуғи шундандан иборатки, у мунтазам ва қатъий фундаментал қоидаларнинг аҳамиятини таъкидлаб келди. «Жамият маблағлари таъкидлаб келди. «Жамият молларига талаб ва таклиф» деб номланган илмий ишларида турлича қўллашарни ўрганиб чиқди.

Энди олимнинг таржимаи холи тўғрисида қисқача маълумот бераби ўтамиз. Жеймс Бюкенен 1919 йилнинг 2 октябрида АҚШнинг Теннесси штатида туғилган. Аввалига Теннесси педагогика коллежида, сунгра шу ердаги университетнинг иқтисод факультетида таҳсил олди. Иккичи жаҳон уруши йиллари у ҳарбий денгиз кўшишларидаги штаб официери бўлиб хизмат қиласди. 1945 йили Ж.Бюкенен Анна Бакка билан турмуш курди. Уларнинг фарзандлари бўлмаган.

Нобел мукофотидан ташкири, Ж.Бюкенен кўплаб давлат мукофотларига сазовор бўлган. У бир неча йил Жануб иқтисодий асосларни асарида ташкилот томон сакрашдан ибораттирди. Бу ташкилий тизим доирасида хусусий ишлаб чиқарилган товар ва хизматлар билан ташкил этилган савдо ва айирбошаш бу жараён қатнашчиларининг ўзаро фойдаси учун имкон юратиш мумкин.

Nobel mukofoti sohiblari

сларнинг сиёсий тизимдаги сиёсатчи, бошқарувчи ёки бирократ сифатидаги фаолиятлари туфайли бериладиган тартиб-интизомлари конституциядан сунгги боқсичда давлатнинг кучайишига имкон юратади. Бу ҳол Томас Гобснинг сиёсий рамзи бўлган Левиафан таҳдидини намоён қиласди, бу рамз билан у автократ давлатни белгилаганди. Бюкенен учун ечим сиёсатнинг, бошқарув ва бирократиянинг замонавий назарияларини институт ва қоидаларни шакллантириш учун кўллашдан иборат эди.

Душанба, 2

«Ўзбекистон» телеканали
5.30 «Рамазон тұхфаси».
5.50 «Биби Уйбайд». Телефильм.
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.45 «Таҳлилнома».
8.45 «Камалак».
9.25 «Мусикимиз хазинасын».
9.45 «Тұрттыңи хокимият».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Ақайро». Мультфильм.
10.25 Кураш бүйічі «Махалламыз пахлавонлары». Республика турнири.
10.55 «Тавоис» ансамблининг концерти.
11.20 «Виждон». Телесериал.
5-кисм.
Болалар сәйәсаси:
12.05 1. «Санъат ғунчалари».
2. «Олтін тоғ». Телевизион үйін.
13.05 «Обод уйда пок одамлар яшайды».
13.25 «Ошин». Телесериал.
13.55 ТВ анонс.
14.10 «Талабанлик илларим».
14.30 Кундузги сеанс: «Мағусаил». **Бадий фильм.**
16.20 ТВ клип.
16.30 «Илоҳот одимлари».
16.40 «Рамазон тұхфаси».
17.00 «Калб гаффар».
17.20 «КиноТеатр».
17.40 Ўзбекистон телерадиокомпанияның эстрада симфоник оркестрининг концерти.
18.10 «Мұлік».
18.25 «Одил судлов - инсон құқықтарына әркінліктарынан көзілі».
18.45 «Бахти вөкеа».
19.15 «Олтін мерос».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 Биржасы баға жарлары.
20.30 «Ахборот».
20.50 Үзбекистонда хизмат күрсатған артисттар.
21.30 2002 йыл - Карияларнан қадрлар жылды. «Париси бор үйі».
21.50 «Рамазон тұхфаси».
22.10 «Спорт, спорт, спорт».
22.25 «Мовін үммөн қызыда».
Телесериал.
23.15 «Ахборот-дайкест».

Сешанба, 3

«Ўзбекистон» телеканали
Халқаро нигорионлар куни
5.30 «Рамазон тұхфаси».
5.50 «Учкора». Телефильм.
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Ахборот».
8.40 Газеталар шархи.
9.00 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Күшлар».
9.20 «Софлом она - соғлом бола».
9.40 «Рангин дүні».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Мұлік».
10.20 Кураш бүйічі «Махалламыз пахлавонлары». Республика турнири.
10.55 «Тавоис» ансамблининг концерти.
11.20 «Виждон». Телесериал.
5-кисм.
Болалар сәйәсаси:
12.05 1. «Санъат ғунчалари».
2. «Олтін тоғ». Телевизион үйін.
13.05 Эстрада тароналары.
13.30 «Ошин». Телесериал.
14.10 «Остонаси тиллодан».
14.30 «Живз ва Вустер».
Телесериал.
15.20 «Ягона оиласда».
Болалар сәйәсаси:
15.50 1. «Болаликнинг мовий осмони». 2. «Мактублар - кабутарлар».
16.40 «Рамазон тұхфаси».
17.05 «Ешили шиддати». Спорт дастуры:
17.25 «Елғончилар қасри».
Мультфильм.
17.40 «Хунарманд».
18.10 «Ажаб саудат әрзү».
Бадий-публистик күрсатуы.
18.30 «Умид». Телевизор.
19.00 «Бир жүфті қүшік».
19.10 «Мұлік».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Ошим».
21.25 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Ошин».
Телесериал премьераси.
21.55 «Рамазон тұхфаси».
22.15 «Дөвруги достон саннатым».
Спорт дастуры:
22.55 1. Синхрон сузиш бүйічі «Сүб париси» жаһалар турнири.
2. «Спорт, спорт, спорт».
23.30 «Ахборот-дайкест».

Чоршанба, 4

«Ўзбекистон» телеканали
5.30 «Рамазон тұхфаси».
5.50 «Пахлавон Махмуд». Телефильм.
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Ахборот».
8.40 Газеталар шархи.
9.00 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Күшлар».
9.15 «Ноғасат гулшаны».
9.40 «Тарсипот».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 Алифбо сабоклари.
10.25 «Виждон». Телесериал. 7-кисм.
10.20 Кураш бүйічі «Махалламыз пахлавонлары». Республика турнири.
10.55 «Тавоис» ансамблининг концерти.
11.20 «Виждон». Телесериал. 6-кисм.
11.30 «Париси бор үйі».
11.50 ТВ клип.
12.05 «Күшлек қақида үйлар».
12.25 «Меркул жөнілік».
12.45 «Спорт, спорт, спорт».
13.00 «Оталар сүзи - алқыннан күзі».
14.10 «Сімсаат оламда».
14.30 «Живз ва Вустер».
Телесериал.
15.20 «Ягона оиласда».
Болалар сәйәсаси:
15.50 1. «Болаликнинг мовий осмони». 2. «Мактублар - кабутарлар».
16.40 «Рамазон тұхфаси».
17.05 «Ешили шиддати». Спорт дастуры:
17.25 «Елғончилар қасри».
Мультфильм.
17.40 «Хунарманд».
18.10 «Ажаб саудат әрзү».
18.30 «Умид». Телевизор.
19.00 «Бир жүфті қүшік».
19.10 «Мұлік».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Ошин».
Телесериал премьераси.
21.25 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Рамазон тұхфаси».
22.15 «Дөвруги достон саннатым».
Спорт дастуры:
22.55 1. Синхрон сузиш бүйічі «Сүб париси» жаһалар турнири.
2. «Спорт, спорт, спорт».
23.30 «Ахборот-дайкест».

Пайшанба, 5

«Ўзбекистон» телеканали
5.30 «Рамазон тұхфаси».
5.50 «Күбәшілік үлкем».
Телефильм.
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Ахборот».
8.40 Газеталар шархи.
«Болалар сәйәсаси»:
9.00 1. «Болаликнинг мовий осмони». 2. «Мактублар - кабутарлар».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Мұлік».
10.20 «Виждон». Телесериал. 8-кисм.
11.15 «Инсон ва конун».
11.35 «Симфоник мусика дүесі».
12.05 Болалар үчүн. «Фламинго».
12.25 «Барқамал авлод орзуси».
12.45 «Солик ва база».
13.05 Эстрада тароналары.
13.30 «Ошин». Телесериал.
14.10 «Остонаси тиллодан».
14.30 «Живз ва Вустер».
Телесериал.
15.20 «Ягона оиласда».
Болалар сәйәсаси:
15.50 1. «Болаликнинг мовий осмони». 2. «Мактублар - кабутарлар».
16.40 «Рамазон тұхфаси».
17.05 «Ешили шиддати». Спорт дастуры:
17.25 «Елғончилар қасри».
Мультфильм.
17.40 «Хунарманд».
18.10 «Ажаб саудат әрзү».
18.30 «Умид». Телевизор.
19.00 «Бир жүфті қүшік».
19.10 «Мұлік».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Ошин».
Телесериал премьераси.
21.25 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Рамазон тұхфаси».
22.15 «Дөвруги достон саннатым».
Спорт дастуры:
22.55 1. Синхрон сузиш бүйічі «Сүб париси» жаһалар турнири.
2. «Спорт, спорт, спорт».
23.30 «Ахборот-дайкест».

Жума, 6

«Ўзбекистон» телеканали
5.30 «Рамазон тұхфаси».
5.50 «Күбәшілік үлкем».
Телефильм.
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Ахборот».
8.40 Газеталар шархи.
«Болалар сәйәсаси»:
9.00 1. «Цирк, цирк, цирк».
2. «Болалар ва катталар».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Мұлік».
10.20 «Виждон». Телесериал. 9-кисм.
11.15 «Инсон ва конун».
11.35 «Симфоник мусика дүесі».
12.05 Болалар үчүн. «Фламинго».
12.25 «Барқамал авлод орзуси».
12.45 «Солик ва база».
13.05 Эстрада тароналары.
13.30 «Ошин». Телесериал.
14.10 «Остонаси тиллодан».
14.30 «Живз ва Вустер».
Телесериал.
15.20 «Ягона оиласда».
Болалар сәйәсаси:
15.50 1. «Болаликнинг мовий осмони». 2. «Мактублар - кабутарлар».
16.40 «Рамазон тұхфаси».
17.05 «Ешили шиддати». Спорт дастуры:
17.25 «Елғончилар қасри».
Мультфильм.
17.40 «Хунарманд».
18.10 «Ажаб саудат әрзү».
18.30 «Умид». Телевизор.
19.00 «Бир жүфті қүшік».
19.10 «Мұлік».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Ошин».
Телесериал премьераси.
21.25 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Рамазон тұхфаси».
22.15 «Дөвруги достон саннатым».
Спорт дастуры:
22.55 1. Синхрон сузиш бүйічі «Сүб париси» жаһалар турнири.
2. «Спорт, спорт, спорт».
23.30 «Ахборот-дайкест».

Шанба, 7

«Ўзбекистон» телеканали
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Ахборот».
8.40 Газеталар шархи.
«Болалар сәйәсаси»:
9.00 1. «Үйда, Изла, Топ!»
Телемусобака.
9.40 «Хидоят сары».
2. «Болалар ва катталар».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00
ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Виждон». Телесериал. 9-кисм.
11.15 «Ўзбекистон: XXI аср ёшлар».
11.35 «Мусикит танафус».
12.05 Мультифильм.
13.30 «Назм ва нағ».
14.10 Телемулоқот: «Ўзбекистон ташки иқтисодий сиёсатининг долзарб масалалари».
«Болалар сәйәсаси»:
14.50 1. «Күшигим, жон күшигим»; 2. «Үйда, Изла, Топ!»
Телемусобака.
16.00 «Моҳият».
16.20 «Чимилдик». Бадий фильм.
17.40 «Интилганга толе ёр».
18.10 «Балик тилга кирғанда».
Мультифильм.
18.20 «Ривок».
18.30 «Санъатта баҳшида умр».
Д.Хусанов
18.50 «Фағилот».
19.05 «Хидоят сары».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом жартылары.
20.15 «Ахборот» (рус тилида)
21.05 «Кизлар давраси».
22.30 Телевизион миниатюра-лар театри.
23.00 «Ахборот-дайкест».
23.20 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Үргирланмаган көлін». Бадий фильм. 1-кисм.
«Ёшлар» телеканали
9.00 Давр тонги.
9.00 «Яғын авлод» студияси: «У ким? Бу нима?»
9.20 Болалар клубы.
9.45 Табобат оламида.
10.05 Мусикит лаҳзалар.
10.15 «Лағз» 2-кисм.
10.35 «Лағз» телевизион маротаба: «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
21.05 «Олтин бешик».
23.00 Кураш бүйічі талабалар республика турнири.
23.30 «Ахборот-дайкест».

Яқшанба, 8

«Ўзбекистон» телеканали
Ўзбекистон Республика Конституциясы куни
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 «Камалак».
9.15 «Гаройбот».
9.35 «Истиклол рамзи».
Телефильм.
9.45 «Байрам табиги».
9.55 «Бугуннинг одамлари».
10.00 «Ватаним» хизмат күлгөндөн.
11.00 «Она меҳри».
11.20 Телевизион миниатюра-лар театри.
11.50 «Бир байрак остида».
12.00 «Мұхъизалар майдончаси».
13.00 «Бугуннинг одамлари».
13.05 Ўзбекистон Республика Конституцияси кунига бағишиланган тантаналы иғилиниңа концерт.
14.35 «Конституция - менинг тақдиримдә».
14.45 «Спирит - Симорон оти».
Мультифильм.
14.50 «Портретта чизиглар».
16.20 «Калға гавхары».
16.40 «Байрам табиги».
16.45 «Ўзбекистон - Ватаним маним».
17.05 «Конституция чет элликлар нигоҳида».
«Болалар сәйәсаси»:
17.15 1. «Санъат ғунчалари».
2. «Олтін тоғ». Телевизион үйин.
18.10 «Талабалик илларим».
18.30 «Тұрттыңи хокимият».
18.45 «Оқ олтін». Телепотерея.
19.15 Бир жүфті қүшік.
19.30 «Тахлилнома» (рус тилида)
20.05 Эстрада тароналары.
20.30 «Тахлилнома».
21.15 Байрам табиги.
21.25 «Келин-күеб». Телешо.
«Яқшанба» кинозалы:
22.45 «КиноТеатр».
23.05 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Үргирланмаган көлін». Бадий фильм. 1-кисм.
«Ёшлар» телеканали
9.00 Давр тонги.
9.00 «Яғын авлод» студияси: «У ким? Бу нима?»
9.20 Болалар клубы.
9.45 Табобат оламида.
10.05 Мусикит лаҳзалар.
10.15 «Дағ» никоги.
10.35 «Лағз». 2-кисм.
11.10 «Бундекор» ёшлар телеклуби.
12.35 «Олтин бешик» тақдиметтегінен.
13.00 «Ахборот» (рус тилида)
13.25 «Ахборот-дайкест».
13.30 «Ахборот» (рус тилида)
13.45 «Ўзбекистон» телеканали
7.50 Байрамнинг муборак бүлсін!
7.55 Күрсатулыр дастуры.
8.00 Давр тонги.
8.00 «Яғын авлод» студияси: «У ким? Бу нима?»
8.20 Болалар клубы.
8.45 «Мұхъизалар».
8.55 «Дағ» никоги.
8.65 «Мұлтомуша».
8.75 Байрамнинг муборак бүлсін!
9.40 «Дағ» -репортаж.
9.50 Футбол плюс.
10.10 «Лағз». Телевизион бадий фильм. 3-кисм.
10.20 «Ахборот-дайкест».
10.30 «Талабалик илларим».
10.40 «Дағ» -репортаж.
10.50 «Мұлтомуша».
10.55 Зинама-зина.
11.25 «Ёшлар овози». Конституция ва ёшлар.
11.45 «Ёшлар» телеканалида харбий-ватанпарварлар дастури: 1. Мардуд майдон. 2. Аскад мактублар.
12.25 Ўзбекистон Республика Конституцияси олдидан «Буюк келажак пойдөвөри». 4-

"НАФИС"ДА НАФОСАТ ВА МАҲОРАТ КҮРИГИ

Бадий гимнастикани ўзида чинакам нафосат ва гўзалликни мужассам эта олган спорт турига қиёслаш мумкин.

Шуни алоҳида эътироф этиш жоизки, юртимида бадий гимнастика ривожига катта эътибор берилмоқда. Ўзбекистонлик спортчиларнинг халқаро беллашувларда иштироки, анъанавий тус олаётган "Софлом авлод учун" жамғармаси соврини учун ўтказилаётган республика мусобақалари фикримизнинг ёрқин далилидир.

Мамлакатимиз миқёсида уюштирилаётган ана шу мусобақанинг навбатдаги мезбони Бухоро бўди ва мазкур нуфузли тадбирга пухта ҳозирлик кўрилди.

Бу бежиз эмас, албатта, — дейди тадбирнинг тайёргарлик қўмитаси раиси, вилоят ҳокимининг ўринбосари, бадий гимнастика федерацияси президенти М. Содиқова. — Негаки, "Универсиада-2002" туфайли Бухорода бир қатор спорт иншотлари барпо этилганди, мавжудлари эса жаҳон андозаларига мос, замонавий анжомлар билан жиҳозланиб, деярли қайтадан таъмиранди. Шунга қарамай, бадий гимнастикачиларнинг ўз маҳорат ва истеъоддарини намойиш этиши учун барча шарт-шароитлар яратилган "Нафис" спорт мажмуи яна бир карра назардан ўтказилди.

Ўз навбатида мезбонлар ҳам бу нафосат кўригидаги юксак маҳоратларини намойиш этиш, юқори натижаларга эришиш учун қизгин ҳозирлик кўришди. Мамлакат чемпионати, кубок ўйинлари ва бошқа турли мусобақалarda совринли натижаларга эришиб келадиган буторолик гимнастикачилар сафида Ўзбекистон терма жамоаси аъзоси Раъно

Муҳаммедова, истиқболли гимнастикачилар Махсест Жўраева, Олсина Чепкуновалар бор. Албатта, бошқа барча вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳри жамоалари ҳам худди шундай жиддий ҳозирлик кўришган.

Бир сўз билан айтганда, 1986-1993 йилларда туғилган юз нафарга яқин мамлакатимизнинг навқирон истеъодди қизлари тўрт ёш гуруҳида беллашиш, олтмишдан ортиқ спортчилар эса танловдан ташқари қатнашиш билан бир қаторда Бухоро билан яқиндан танишиб, тасавурлари янада бойиб, унтуилмас таассуротлар билан қайтадилар.

Кечак "Нафис" спорт мажмуида мусобақанинг тантанали очилиш маросими бўлиб ўтди. Уни Бухоро вилояти ҳокими, Олий Мажлис депутати Самойдин Ҳусенов очар экан, мамлакатимизда ёш авлоднинг нафақат пухта билим олиши, балки жисмонан чиниқиб камолтопиши учун ҳам катта эътибор бериладигани, дастурий вазифалар амала оширилаёттанини алоҳида таъкидлади.

Республика Бош вазирининг ўринбосари — Республика хотин-қизлар қўмитаси раиси Д. Гуломова, "Софлом авлод учун" жамғармаси раиси С. Иномовалар ҳам тадбирнинг аҳамияти ҳақида мулоҳаза юритиб, мусобақа иштирокчиларига муваффақият тиладилар.

Мусобақанинг очилиш маросимида Президент девонининг маъбул ходимлари М. Аҳматов ва М. Ҳожиматолов иштирок этди.

Иккى кун мобайнида бадий гимнастикачилар маҳорат ва эпиллик бобида ўзаро куч синашадилар.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
"Ma'rifat"нинг махсус мухбири

Пойтахтдаги "ЖАР" спорт мажмуида ўзбек кураши бўйича ўсмирлар ўртасида "Маҳалламиз паҳлавонлари" турнири ўтказилди.

Мусобақа Ўзбекистон Оқсоқоллар кенгаши ва "Маҳалла" жамғармаси, Халқаро кураш институти, Ички ишлар, Ҳалқ таълими, Соғлиқни сақлаш вазирликлари, Ўзбекистон миллий кураш федерацияси, "Ўзтелефон" тарбия ва спорт қўмитаси ҳамда "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигига ташкил этилди.

— Азалий қадриятимиз бўлган, бугунги кунда умуминсоний қадрияга айланётган, ҳалоллик, бағрикенглик, инсонпарварлик фазилатларини ўзида мусобақалаштирган ўзбек курашини янада ривожлантироқ лозим, — деди мусобақанинг очилиш маросимида сўзга чиққанлар. — Бунинг учун, энг аввало, миллий спортивизм саналмис курашини маҳаллаларда, аҳоли ўртасида кенг тарғибот-ташвиқот қилиш зарур. Мусобақани ташкил этишдан мақсад ёш авлоднинг

МАҲАЛЛАМИЗ ПАҲЛАВОНЛАРИ

жисмонан бақувват, мустаҳкам иродали, ҳар томонлама етук паҳлавонлар бўлишига шароит яратиш, маҳаллалар аҳолиси орасидан иқтидорли курашчи полвонларни аниқлаб, улар ўртасида мусобақалар ўтказиш, маҳаллаларда ўзбек кураши бўйича ибратли кураш шўйбалари, клублари ташкил этишини ўйлга кўйиншдан иборат. Ушбу саъй-ҳаракатлар ишни жаддапаштирилди. Ёш полвонлар орасидан юртимиз довругини дунёга таратувчи жаҳон чемпионлари чиқиши учун замин яратади. Мамлакатимиз маҳаллалариниң паҳлавонлари билан хорижий мамлакатлар паҳлавонлари ўртасида ҳамдўстлик алоқаларини ўрнатишида яқиндан кўмак беради.

Мусобақа тўрт босқичда ташкил этилиб, биринчи босқич маҳаллаларда, иккинчи босқич туманларда, учинчи босқич вилоятларда, тўртинчи босқич республика миқёсида ўтказилди. Мазкур турнирда 1989-1990 йилларда туғилган ўғил болалар ўртасида 8 та вазн, қиз болалар ўртасида учта вазн тоифасида, 1987-1988 йилларда туғилган ўғил болалар ўртасида 9 та вазн, қизлар ўртасида 4 та вазн тоифаларида ўтказилди. 60 ёшдан юқори бўлган фахрийлар ўртасида эса 4 та вазн тоифасида ўтказилади.

Мусобақа голиблари ташкилотчилар ва ҳомийлар томонидан турли даражадаги диплом ва совғалар билан тақдирланади.

"Туркистон-пресс"

ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАБ ОЛИНДИ

Куни кечак Тошкентда Ўзбекистон "Ёшлик" КСЖ Марказий Кенгаши III Пленуми бўлиб ўтди. Унда жамият Марказий Кенгашининг 2002 йил мобайнида қилинган ишлари ҳисоботи ва Ҳалқ таълими вазирлиги тизимида үкучилар ва ходимлар ўртасида жисмоний тарбия ва спорти янада ривожлантириш вазирларни белгилаб олинди. Тадбирда Қорақалпогистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан вакиллар иштирок этишиди ва бир қанча масалаларни муҳокама этишиди. Бугунги кунда "Ёшлик" КСЖ Марказий Кенгаш 9,5 мингдан ортиқ ўкув мусобасалари жисмоний тарбия жамоаларини, 370 га яқин БўСМ ларни бирлаштириб турибди. Шунингдек, айни пайтагача маҳаллий кенгаш спорчилари Осиё, дунё чемпионатлари ҳамда Ҳалқаро турнирларда иштирок этиб, юқори натижаларга эришмоқдалар. Шунингдек, ийғилиш сўнгидаги "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларини ўтказиш, спорт шўйба гурухларидаги машғулотларни ривожлантириш каби масалалар юзасидан карор қабул қилинди.

Азиз НОРҚУЛОВ

Кадрли Мавлуда
ХАЛИЛОВА!

Сизни муборак 50 ёшингиз билан
чин қалбимиздан табриклиймиз. Сизга яратандан
узок умр, ёнгирларнингиз
бахтига доимо сог-омон
бутишингизни, педагогик
фаoliyatingizida улкан
зафарлар тилаймиз.
Ўта Чирчик туманинда
30-мактаб жамоаси

Мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спорти ривожлантиришга қаратилган янги тизим бояча ёшидан бошлаб, олий ўкув юртларининг талабаларига барча ёш авлоднинг спорти билан ҳамнафас бўлиб вояга ишларига эришиб максадида кулинаётган энг эзгу ислоҳотлардан бирни ҳисобланади.

СИРДАРЁЛИК "НИҚОЛ"ЧИЛАР

ҳар 4-мактаб, ёнгилатлетика тури бўйича Сирдарё туманинда 1-мактаб, шахмат мусобақаларида Гулистон туманинда 2-мактаб, шашка мусобақаларида эса Ш. Рашидов туманинда 15-мактаб ўкувчилари биринчиларни эгаллаб, туман, шаҳар ёнгилатлетика чемпионлари номини олишга сазовор бўлдилар. Бундан ташқари, голиб ўкувчилар ҳомийлар ва "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг диплом ва қимматбаҳо соғалар билан тақдирланади. Шуни таъкидлашозимиз, ўтган йилги мусобақалардан бу йилги натижалар анча юқори, чунки аввалик 2-босқич мусобақаларида барча спорт турлари бўйича 23 та мактаб голиб чиқсан бўлса, бугунги кунда 41 та мактабнинг ўкувчилари совринли ўринларни эгалладилар. Бу эса болаларнинг спорта

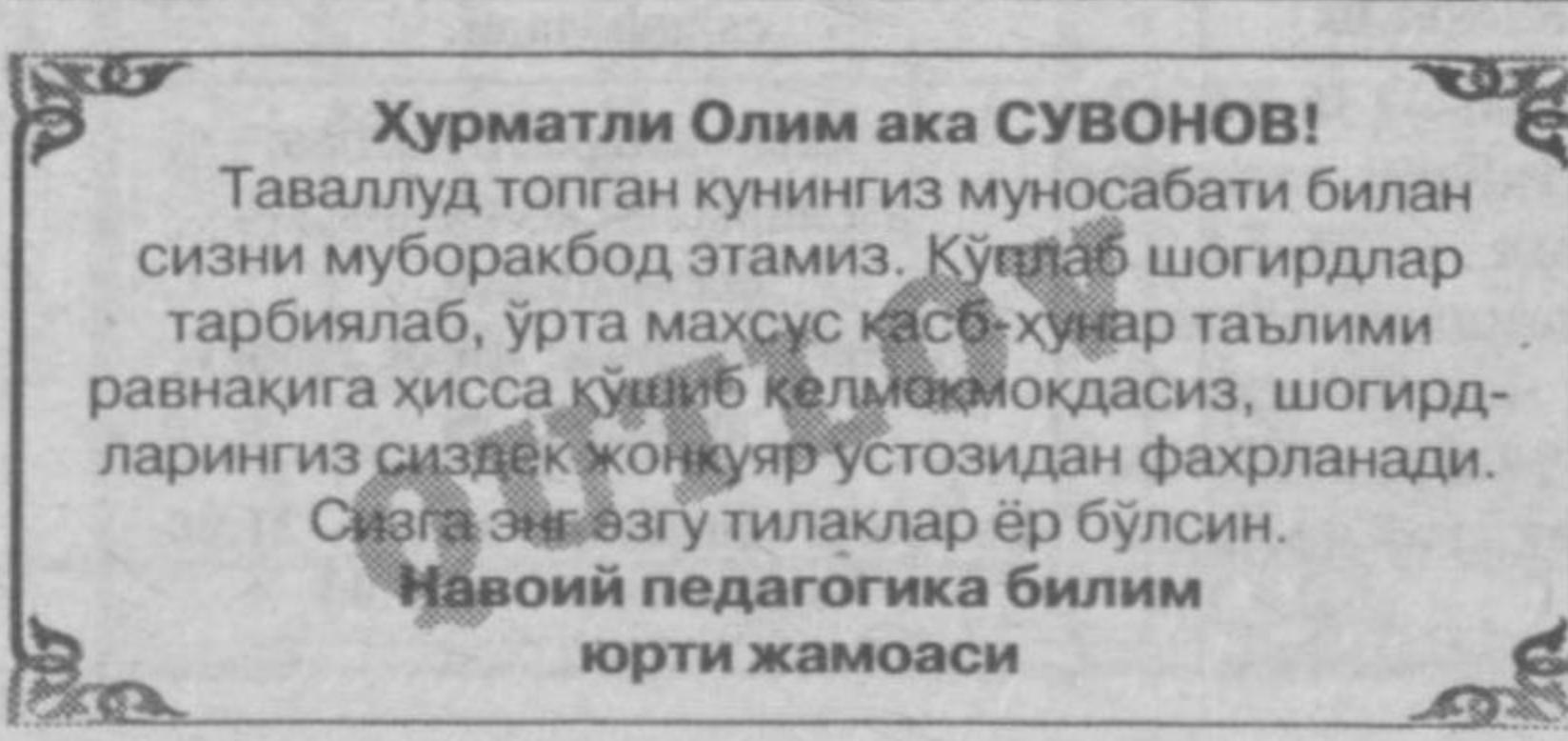
ки, ўтган йилги мусобақалардан бу йилги натижалар анча юқори, чунки аввалик 2-босқич мусобақаларида барча спорт турлари бўйича 23 та мактаб голиб чиқсан бўлса, бугунги кунда 41 та мактабнинг ўкувчилари совринли ўринларни эгалладилар. Бу эса болаларнинг спорта

"ДУАТЛОН" ЎЙИННИ БИЛАСИЗМИ?

Истиқололга эришганимиздан буён бир қанча миллий ўйинларимиз қайта тикланмоқда. Жумладан, Самарқанд вилояти Оқдарё туманида "Дуатлон" мусобақаси бўлиб ўтди. Бу ўйин ёнгилатлетиканинг муракаблашган тури бўлиб, унда иштирокчи олдинига 10 км.га чопади, ундан кейин велосипедда 40 км. масофагача юриши керак бўлади. Ундан сўнг эса яна 5 км.га чопиши керак. Кўриб турганингиздек, спортнинг бу тури иштирокчидан анча маҳорат ва жисмоний куч талаб этади. Ушбу спорт беллашувида Қорақалпогистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан 100 га яқин спорчиларни иштирокчиларни таъкидлашади. Жамоа ҳисобида биринчиларни мезбонлар, 2-ўринни Тошкент вилояти вакиллари, 3-ўринни эса Наманганд вилояти иштирокчиларни эгалладилар. Шахсий биринчиларнида эрқаклар ўртасида Самдӯ магистранти Л. Мамедов, ўсмирлар ўтасидаги беллашувларда Темирйўл туманинда 43-мактаб ўкувчиси Р. Носиров ва Боғишамол туманинда 17-мактабнинг ўкувчиси С. Гузевлар эгаллашди. Мусобақа иштирокчиларининг маҳоратини, ўйин коидалари бўйича тушунчаларни мустаҳкамлаш учун В. Поршенко, А. Мамедов, В. Шкилковлар катта хизмат кўрсатдилар.

**М. АҲМЕДОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
спорту устози**

Бўстонлик тумани касб-хунар коллежи жамоаси коллеж директорининг ўринbosari
Бердикул УСМОНКУЛОВнинг вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

Хурматли Олим ака СУВОНОВ!

Таваллуд топган кунингиз муносабати билан сизни муборакбод этамиз. Кўплаб шогирдлар тарбиялаб, ўрта маҳсус қасб-хунар таълими равнақига хисса кўшиб келмоқмодасиз, шогирдларнингиз сиздек жонкуяр устозидан фахрланади. Сизага энг эзгу тилаклар ёр бўлсин.

Навоий педагогика билим юрти жамоаси

жарнилди, мазкур спорт беллашувлари занжирининг биринчи бўгини бўлган "Умид ниҳоллари" спорт мусобақалари ёшларга ҳар томонлама маъкул тушгани яққол кўзга ташланниб кетди. Чунки ўкувни бутун ўкув юлини давомида мусобақа дастурда кўрсатилганидек, спортнинг 12 тури бўйича (ўзининг қизиқиши, интилиши бўлган спорт тури бўйича) шуғулланиши мумкин. Жойларда ўкувчиларига кутига даврида иккичи босқич мусобақалари якунларни андилида барча спорта ишқибоз ўкувчилар кейинчи босқич беллашувларига қизин тайёргарлик ишларини олиб бормоқдалар. Бутун мамлакатимизда юқори кайфият ила давом этган иккичи босқич мусобақаларида Сирдарё вилояти бўйича 2600 дан кўпроқ ўкувчилар иштирок этишиди. Вилоятдаги Сирдарё, Сайхунобод, Мирзаобод, Холос, Шароф Рашидов туманинда мусобақаларнинг ташкили тадбирлари яхши ўйла кўйилган бўлиб, дастурда кўрсатилганидек коидалар асосида бўлиб ўтди. Гулистон шаҳрида ўтказилган мусобақалarda мини футбол бўйича Янгиер ша-

Назоказат ХОЛМЕТОВА,
"Ma'rifat" мухбири

Куни кечакалдай журнада кўлимга тушиб қолди. Унда психология тест берилган экан. Кизишиш устун келиб, ечишга тушдим. Топширикларнинг бирори яқинларингиз ичидан баъзи рангларга мос келадиганини топинг, дейилган экан.

Мен барча рангларга яқинларимни кўйиб чиқдим-да, негадир яшил ранг — холам, деб ёзди.

Журналнинг орқа саҳифасида психо-тестнинг жавоби бор экан. Унда оқ — рухан яқин инсон, қизил-ҳақиқатдан уни яхши кўрасиз, яшил — сиз бир умр эслаб юрадиган киши, дейилганди.

Мен бир умр эслаб юрадиган инсон шубҳасиз, холам. Биз болалагимизданок у кишини "кетта хола" деб ўргангандик. Ислами Эътиборхон эди.

Эсимни танибманни, холамнинг бирори бирор оғиз қаттиқ гапирганиларини, бирор кишини фийбат қилганиларини заломайман. Юзларидан нур ёғилиб турадиган, катта-кичикка ширинсўз, ўзини доимо хокисор тутадиган холамни бир мен эмас ҳамма яхши кўрарди.

Болалигимда холамнинг кизи Шахло опам мени ва акамни, укам Нодирни уйларига олиб кетиб қолаверарди. Уларнинг уйида ёш бола бўлмаганини учун бизларни жуда яхши кўришарди. Шахарда яшаган холамнинг уйида биз истаган ҳамма нарса — жўмракларини бураса ҳам иссиқ, ҳам совук сув тушадиган иссиқини ҳаммом, кўча бошида музқаймоқ сотадиган дўкон, расмларни рангли кўрсатадиган телевизор бор эди. Ҳаммадан ҳам зўри, холам биз борсак хурсандчилигидан ўзини кўярга жой тополмас, топган-тутганини олдимиизга кўяр, тушлик ва ҳатто кечки овнатни ҳам бизнинг хоҳишимиизга қараб тайёрлар эдилар. Хуллас холамнига борсак мазза килардик.

Badia

Кейин катта бўлдик. Холамни фақатгина ширин-шакар пишириклар, мазали таомлар тайёрлаб бергани, чиройли кўйлаклар, бежирим туфличалар совга қилганини англаб қолдим. Энди холамнинг ҳар бир гапирган гапи, қилган иши ҳам менга ибрат бўла бошлади. Уларнинг меҳмон бўлиб бориб, кимнингдир менга ёқмаган ҳатти-ҳаракатини гапира бошласам холам "Ке, бечоранинг қулоғини қизитма, гийбат яхши нар-

ЯХШИЛИККА ЎРГАТГАН ИНСОН

са эмас. Иложи борича бирорларни ўзи йўклигига ёмонла ма. Ундан кўра ўзингдан гапир. Үқишиларинг яхшими, катта шахарда қийналмаясанми, пулинг етиб турибдими?" деб гапимни бўлиб қўяр, орзуларим, истакларим билан қизиқарди.

Холам менга онамдек меҳрибон, меҳри эдилар.

Узоқ шаҳарда талабалик гашти ва ғанини тотиб юрган пайтларимда уйга борибоқ холамнинг ҳол-аҳволини билишга қизиқардим. Ота-онам бағрида бир кун турибоқ, холамни қўриб келишга отланардим.

Кўпгина сирларимни, юрагимни эзиз ётган дардларни онамга айттолмасдим. Билмадим нега. Холам билан эса сирдош, дилдош эдим.

Эътибор холамни танийдиган, у кишини биладиган кимки бор, ҳаммаси: "Ха, Эътибор-

хон опа ажойиб аёл-да. Қалби дарё, жаннати хотин. Шу аёлнинг бирор кишига бирор марта қаттиқ гапирганини, бошқалар билан "сан-ман"га борганини эслай олмайман", дерди.

Ўтган йилнинг қишида тишларим қаттиқ оғриб, уйимга кетдим. Уйга борсам онам "холанг касал, юр қўриб келамиз", деб қолдилар. Бордик. Холамнинг ўзи касал, ўрнидан туролмай ётибди, мени кўриб "Болам, тузумисан". Яхши юрибсанми. Қачон келдинг, ўқищдан. Эшитдим, тишинг оғриди. Мана шу ерда қолақол. Дўхтирона яқин. Ҳар куни бир маҳал дўхтирга чиқиб келаверасан", дедилар.

Мен қолдим. Икки кундан кейин милкларим шамоллаган экан тузалди, холажоним эса оғирлашиб қолдилар. Шифокорлар холам ётган уйга хеч кимни кўймайди. Факат бир киши — холамнинг катта қизи Карима опам касал ётган хонага киришга ҳақли. Бизнинг эса холамни кўргимиз келади. Ҳамма — ўғилқизи, ука-сингилларни йиғилиб олган. Холамнинг касалини оғирлашиб қолди. Уни вилоят марказидаги касалхонага олиб кетишиди. Бир кундан сўнг эса...

Холам бу дунёдан кўз юмиб кетди. Лекин унинг ҳар бир гапи, бизга кўрсатган ибрати хотирамизда мангу муҳрланиб қолди.

Руҳимда бир кемтиклик, парокандалик бошланса, кимларнидир ёмон кўра бошласам, кимлардандир шикоят қилиш истаги пайдо бўла бошласа холамни эслайвераман. У кишининг "Болам, бу дунёдан яхши ҳам, ёмон ҳам яшаб ўтади. Сен кўлинидан келганча одамларга яхшилик қил. Ана шундагина ютказмайсан", деб бошланувчи кўпдан-кўп маслаҳатлари ёдимга тушаверади. Ва мен яшашга куч топа бошлайман.

МУРОДЛИ ДИЛ

Ushbu krossvorddag
barcha so'zlar «I»
harfidan boshlanadi

BO'YIGA: 1. Shaytoni lain. 3. Anchamunchani yoqtirmaydigan, tabiatni nozik, mijg'ov. 4. Cherkovdag'i diniy tasvirlar. 6. Tan olmaslik, rad. 7. Matonat, qat'iyat. 10. Siqiqlik, siquv. 11. Badiiy o'xshatma, metafora. 12. Andaman dengiziga quyiluvchi Birmadagi daryo. 16. Bilim, ma'lumot. 17. Muhammад (SAV)dan oldingi payg'ambar. 18. Meksi kada g qadimiy qabila. 19. Dastlabki. 23. Rus ayollarini ismi. 24. Amazon oyidagi og'iz ochish amali. 28. Fasod (so'zlashuv). 29. Biror joyining o'ziga xos ob-havo sharoiti. 32. Tan olish, bo'yning olish.

ENIGA: 2. Uyat, sharm, hayo. 5. Ko'ndalang kesimi juda kichik. 8. Ertadan

"IQLIM" KROSSVORDI

keyingi kun. 9. Mendeleyev davriy sistemasining nolinchi gruppasidagi gazlar. 13. Ollo huzuridagi eng maqbul din. 14. Ot, nom. 15. Belgili tartibda boshqaru. 20. Osib qo'yish uchun mo'ljallangan bir uchi qayrilgan metall moslama. 21. Hisobdan tashqari, mustasno. 22. Finlandiya shimolidagi kichik shahar. 25. Biror buyumdan vaqtincha foydalanish. 26. Nasl, zot. 27. O'y-fikr, ichki kechinma, holat. 30. Finlandiya shimolidagi ko'l. 31. Baxtli taqdirdir. 33. Ahillik. 34. Elektr zaryadi bo'lgan atom yoki atomlar guruhi.

Tuzuvchi: Davronbek TOJALIYEV

Ватан манзаралари

Ma'rifat

ТАЙСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Ҳалқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба ушумаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АХМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТҶУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдулсамат РАХИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАҚИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси
Давлат Матбуот Қўмитасида
№ 20 рақам билан 12 июнь
1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-929.
Тиражи 23331 Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоб.

Офсет усулида босилган,
көғоз бичими А-3

Навбатчи муҳаррир:
Ахмад ОТАБОЕВ.

Навбатчи:
Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ.

«Ма'rifat»дан материалларни кўчириб босиши
тахририят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.
E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: маъсул котиб — 136-56-42,
хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари
таълим янгиликлари бўлими — 136-54-23,
умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими,
касбга йўналтириш ва ўрта маҳсус таълим
янгиликлари бўлими — 136-54-03, олий таълим
янгиликлари бўлими — 136-54-03, олий таълим
янгиликлари бўлими — 136-55-58.

Газета материаллари
«Ma'rifat Madadkor» нашириётида
терилди. Пентium компьютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

«Шарқ» нашириёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Корхона манзили: «Булук Турон»
кучasi 41-йи

Босингизга тоншириши вақти — 21.00.
Топширилди — 1.00.